

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 12.

Onsdagen den 3 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den i förmiddagens sammanträde började öfverläggningen angående Lag-Utskottets utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion om ändring af 23 § i Kongl. förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862. Ang. ändring i förordningen om kyrkostämman.

Herr vice Talmannen, som i början af detta sammanträde ledde Kammarens förhandlingar, lemnade, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr Nils Petersson, hvilken yttrade: Såsom synes af detta Utskottets betänkande, har jag reserverat mig emot beslutet, och vill jag med några ord redogöra för skälen dertill.

Först och främst finner jag, att hvad Utskottet tillstyrkt eller föreslagit är så litet sägande, att jag, för min del, ansett det vara bättre att rent af afslå hela förslaget. Ty vill man vinna något dermed, måste man, enligt min öfvertygelse, gå till väga såsom motionären gjort. Det har af en föregående talare blifvit sagdt, att i synnerhet inom annexförsamlingar det blefve svårt att finna någon lämplig ordförande, och att han ville förena sig om motionärens förslag, derest han icke ansåge det särdeles bristfälligt. Jag kan icke förstå, hvaruti denna svårighet skulle ligga, ty åtminstone hvad min hemort beträffar, hafva annexförsamlingarne bildat egna skoldistrikt, der presten alltid varit ordförande i skolrådet. Således kan detta skäl icke vara af någon betydelse.

Nu säges i förslaget, att saken kunde hjälpas dermed, att en anmälan gjordes af kyrkoherden till stiftsstyrelsen, hvilken då egde att förordna en annan ordförande. Men jag kan icke inse hvad som vunnas med ett sådant stadgande, ty, om kyrkoherden vill blifva befriad ifrån ordförandeskapet, så står det ju honom då fritt att afsäga sig detsamma.

Deremot synes mig motionärens förslag hafva ett afgjort företräde deruti, att, om kyrkoherden väljes till ordförande, han antagligen komme att betrakta sin befattning såsom ett förtroendeuppdrag

Ang. ändring
i förordningen
om kyrkostäm-
ma.
(Forts.)

och följaktligen mera skulle vinnlägga sig om ett nitiskt fullgörande af dermed förbundna åligganden. Och lika litet som det kan förnekas, att presterskapet i allmänhet skött ifrågavarande ordförandebefattning väl, lika litet kan bestridas, att omständigheter kunna gifvas, då det vore till skolans sanna fördel, om församlingarne lemnades öppet att sjelfve till ordförande välja annan lämplig person.

På grund af hvad jag sålunda anført yrkar jag afslag å Utskottets betänkande och bifall till motionärens förslag.

Herr Fahlén: Jag har endast velat gifva till känna min enskilda åsigt i fråga om pastors lämplighet eller icke-lämplighet att vara ordförande i skolrådet. Visserligen har jag någon gång erfarit, att en pastor kan finnas, som är mindre lämplig och hyser mindre nit för folkskolans angelägenheter än önskligt vore; men på samma gång får jag också säga, att, enligt min erfarenhet, i de allra flesta fall icke funnits någon annan, hvilken så väl som presten kan fullgöra detta åliggande.

Man har sagt, att, om än en annan lag blefve antagen och presten icke längre blefve sjelfskrifven ordförande i skolrådet, han i alla händelser ändock skulle i de allra flesta fall blifva vald dertill. Ja, detta är väl möjligt, men dermed är ingalunda sagdt, att presten med samma nit skall fullgöra sina åligganden, då han icke längre anser befattningen åligga honom såsom en skyldighet.

På sätt jag nyss antydt har jag den erfarenheten, att ingen inom de kommuner jag känner kan så väl sköta folkskolan som presten. I de flesta fall är denne ock lättast i tillfälle att se om skolan, då han vanligen är helt nära boende; åtminstone är i min hemort förhållandet, att presten ofta besöker folkskolan och håller förhör med barnen.

Det har också blifvit sagdt, att denna ordförandebefattning tillskyndar prestmannen mycket omak. Ja, detta tror jag; men presten anser under närvarande förhållanden omvårdnaden om folkskolans angelägenheter vara sin pligt och därför fullgör han villigt sina åligganden derutinnan. Skulle han åter blifva *vald* till denna befattning, så anser jag, att han omöjligen emot sin vilja skulle kunna tvingas att bibehålla den utöfver den författningens tiden af 4 år. Och jag tror, att det åtminstone icke i alla kommuner skall hafva sig så lätt att finna någon annan lämplig person, som är villig att ombesörja dessa göromål.

Da nu, efter Utskottets förslag, församlingen skulle vara oförhindrad att, om presten befundes af en eller annan anledning olämplig till ordförande i skolrådet, vända sig till konsistorium, som egde att förordna annan passande person till ordförande, anser jag för min del, derigenom vara undanröjda de betänkligheter, som motionären anført för den händelse, att församlingen råkat få en pastor, som icke vore tillräcklig nitisk för besörjandet af skolans angelägenheter eller åtminstone icke vore dertill fullt lämplig. Man har invändt, att ingen församling gerna skulle vilja blottställa sig för att anlita konsistorium i dylikt fall. Jag kan dock icke finna hvad som skulle hindra församlingen att begagna sig af en dylik, den lagligen medgifven rättighet, derest församlingen märker, att presten är olämplig för den ifrågava-

rande befattningen, och för min egen del skulle jag aldrig draga i betänkande att använda denna utväg. Följaktligen synes mig Utskottets betänkande antagligt och jag får derföre yrka bifall till detsamma.

*Ang. ändring
i förordningen
om kyrkostäm-
ma.
(Forts.)*

Herr Ivar Månsson: Det är nu för tredje gången Utskottet framkommer med samma svar på de i ifrågavarande syfte framställda motioner; för tredje gången är det som Utskottet förnekar att skolrådet skulle vara lämpligt att utse sin egen ordförande, och för tredje gången har det gifvit till känna sin uppfattning derom, att inom ett skoldistrikt ingen finnes som lika mycket som presten vore mån om folkskolans bästa. Detta är verkligen betecknande. Jag hade åtminstone väntat att Utskottet skulle gifva en annan form åt sitt afslag. Det har under de förra åren blifvit framhållet så många och talande bevis emot hållbarheten af de skäl Utskottet anfört, att jag icke kunnat tro att någon skulle vilja försvara dem, och, om Lag-Utskottets medlemmar velat närmare granska dessa skäl, är jag öfvertygad, att de ej längre hade hållit på dem.

Jag kan omöjligen finna några skäl, på hvilka Utskottet skulle kunna grunda sitt antagande, att medlemmarne i en församling eller ledamöterna i ett skolråd icke skulle vara lämpliga att sjelfva utse ordförande i skolrådet. Jag hyser den största aktning för vårt presterskap, hvilken tanke jag äfven förr någon gång haft tillfälle uttala, och är öfvertygad, att, om ifrågavarande plats skulle genom fritt val tillsättas, presterne i de flesta fall skulle dertill blifva utsedde. Men fall kunna ju finnas, då prest ansåges mindre lämplig till denna befattning — och detta har ju Utskottet nu för tredje gången sjelft medgifvit — och då skulle konsistorium eller stiftstyrelsen, enligt Utskottets tanke, bättre än församlingens egna ledamöter förstå att välja den lämpligaste. Jag kan icke fatta, huru ett dylikt påstående kan för tredje gången framkomma. Så snart man erkänner, att omständigheter kunna finnas, som göra presten mindre lämplig till skolrådets ordförande, måste man väl äfven medgifva, att andra personer i samma kommun kunna finnas, som äro dertill passande. Och vill man verkligen påstå, att presten ensam kan uppfylla de anspråk, som ställas på en sådan befattning? Finnas icke bevis, att skolorna på senare tiden gått framåt med allvarsamma steg? Att presten ensam härtill skulle vara orsaken, läser väl ingen vilja med allvar påstå. Jag för min del har tvärtom den erfarenhet, att presterne på många ställen just äro de, som i detta hänseende verka tillbakahållande.

Åtskilliga anmärkningar hafva blifvit framställda emot motionärens förslag, och jag ber, för att bemöta desamma, att nu få anföra ett och annat.

En prestman på vermlandsbänken hade ordet i denna fråga under förmiddagens sammanträde och detta var ej första gången jag hörde en prest yttra sig i ämnet. Aldrig har jag dock hört någon sådan påstå, att presterne vore de ende lämplige för denna befattning, men väl att de hyste vissa betänkligheter mot antagande af ifrågasatta ändringen. Nämnde talares betänkligheter syntes mig dock af mindre betydighet. Han yttrade, bland annat, att genom antagandet af motionärens förslag adjunkterna i annex- och kapellförsamlingarne skulle

*Ang. ändring
i förordning-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)*

beröfvas rättigheten att vara ordförande i skolrådet. Jag vill häremot anmärka, att stadgandet i nu gällande författning, att »i den annex- eller kapellförsamling, vid hvilken särskild ständig prestman finnes anställd, skall han föra ordet, när kyrkoherden eller den, som hans embete förvaltar, ej är i stämman tillstädes», skulle enligt motionärens förslag förblifva alldeles oförändradt. Finnes ingen annan betänklighet mot antagandet af detta förslag, så är ju intet skäl att förkasta detsamma.

Vidare yttrade samme talare, att, om ordförande i skolrådet skulle liksom dess ledamöter utses för fyra år, en olägenhet vore, att prest, som blifvit utsedd till ordförande, efter de fyra årens förlopp skulle kunna afsäga sig denna befattning. Ja, det är nog sannt, men deri finner jag ingen olägenhet, ty har han ej längre vilja och lust att arbeta för skolans framåtskridande, så är det ju med skolans ändamål bäst öfverensstämmande att han ej längre kvarstår på denna plats. Dessa voro de viktigaste anmärkningarne mot motionärens förslag och jag anser derföre ringa skäl vara anförda för deras åsikter, som finna förslaget i och för sig sjelft oriktigt.

En af Lag-Utskottets ärade ledamöter har också mot samma förslag yttrat några betänkligheter, hvilka äfven synts mig vara af mindre betydighet. Och detta är ju helt naturligt; det är ej så lätt att finna skäl mot en riktig sak och det är svårt att vederlägga en sak, som är rättvis. Vill man ändock göra ett försök dermed, får man taga de skäl, man möjligen kan få fatt uti; och sådana äro ej alltid symnerligen talande. Han sade, att, om pastor i församlingen ej skulle vara sjelfskrifven ordförande i skolrådet, vore ej heller något skäl för att han skulle vara sjelfskrifven ledamot af denna styrelse. Detta skäl finner jag ej riktigt. Vill pastor ej deltaga i skolrådets alla angelägenheter, så är det hans sak, men då han såsom församlingens själsörjare måste antagas anse för en sin hufvuduppgift, att den kristliga undervisningen gar så mycket som möjligt framåt, är väl och antagligt, att han af intresse hürför önskar närvara i skolrådet, då sådana angelägenheter behandlas. Och att pastor skulle vara ledamot af skolrådet utan att vara dess sjelfskrifne ordförande, kan jag för min del ej finna orätt; tvärtom vore ju det en hedersbevisning mot honom och den plats han i församlingen innehar.

Man har äfven sagt, att pastor i jemförelse med församlingens öfriga ledamöter besitter ett högre kunskapsmått och på den grund vore lämpligast till meranämnda befattning. Att så är förhållandet i allmänhet, vill jag gerna medgifva; men ingen lärer väl vilja bestrida, att personer finnas, som i detta afseende äro honom jemngoda och derföre lika lämpliga som han till ordförandeplatsen.

Sedermera öfvergår samme talare till Utskottets förslag i ämnet, hvars riktighet han söker bevisa. Han säger då, att, om en pastor visade sig olämplig för platsen i fråga, vare sig till följd af oförmåga eller sjukdom eller af annan orsak, men ändock envisades att kvarstå, det vore angeläget för församlingen att kunna vidtaga åtgärder för erhållande af annan ordförande i skolrådet, och då skulle församlingen ega att göra anmälan derom till Konsistorium, som då hade att utse annan ordförande. Ja, detta är nog godt och väl, men säkert är, att

långt skall det gå, innan man besluter sig för att vidtaga en sådan åtgärd; och envisas en pastor att vidblifva denna sin befattning, ehuru olämplig dertill, hvilket han troligen i de flesta fall skulle göra, då han väl ej gerna vill erkänna sig vara oduglig, derest ej sjukdom möjligen skulle vara orsaken, blefve följden endast ett obehagligt och spändt förhållande mellan honom och hans församlingsbor. Detta argument tarfvar ej någon vederläggning; det vederlägger sig sjelf.

Om man erkänner, att nuvarande bestämmelser uti ifragavarande hänseende icke äro med billighet öfverensstämmande — och detta synes Lag-Utskottet göra — så är deremot Lag-Utskottets nu för tredje gången framlagda förslag icke ett framåtskridande utan ett tillbakagående, ty redan nu ega vi, om pastor för något tillfälle är hindrad att föra ordet i skolrådet, den näden att få utse en vice ordförande och anses således sjelfva lämpliga att välja den bästa; men enligt Utskottets förslag skulle endast stiftstyrelsen ega förmåga att se, hvem som bäst kan sköta denna ordförandeplats.

Låt oss tänka allvarligt på denna sak, mine Herrar; det vore väl ej så farligt att åt kommunerna öfverlemna att besluta i denna sak, åt kommunerna, som sjelfva bekosta sina skolor och med stora uppoffringar bidragit att lyfta denna institution och som vilja all möjlig framgång åt det hela. I samma mån bildningen stiger, är det väl också billigt att kommunen sjelf får besluta i denna för densamma så viktiga angelägenhet.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärens förslag.

Herr Hjelm: Jag yrkar afslag å Utskottets betänkande, och när jag det gör, ber jag att få afgifva några skäl därför. Enligt Utskottets förslag skulle kyrkoherden kunna genom konsistorium uppdraga åt någon annan prestman att i skolrådet vara ordförande. Hvilken kommer väl denne andre prestman att blifva, om icke just den yngre som finnes att tillgå, eller adjunkten. Dessa unge män hafva under sina första prestår föga insigt i folkupplysningens förhållanden, ehuru de kunna ega ganska stor erfarenhet från läroverket och äfven akademien. Gossen sättes vid 10 års ålder i elementarläroverket och har under den tid han genomgår detsamma föga tillfälle att sätta sig in i de praktiska sidorna af lifvet. Han tillbringar sedan ett par år vid universitetet på de teologiska föreläsningarne, får någon inblick i studentlifvet, prestvigets och erhåller måhända genast derpå förordnande till adjunkt. Han uppträder derefter såsom ordförande i skolråd och kanske i en skola, hvarest finnes en gammal bepröfvad lärare, och inverkar på sakernas gång med en makt, som icke så sällan missbrukas af den oerfarna ungdomen och af dem, hvilka i hast kommit till kommando. Det är fara värdt att det kan bli enahanda förhållande, som det blef för tio eller tolf år sedan med en folkskola genom inspektören vid inspektionen af densamma. Inspektören, som ej kände folket i orten och dess lynnen och icke heller var så särdeles hemma i folkskolans förhållanden, gaf åtskilliga ordres åt skolläraren; och då denne vördsamt fäste uppmärksamheten på, att, om dessa ordres komme att följas, skolans mål kunde förfelas saunt angaf skälet, svarade in-

Ang. ändring
i förordningen
om kyrkostäm-
ma.
(Forts.)

Ang. ändring
i förordnin-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)

spektören: det tillkommer er och föräldrar att lyda mina befallningar. Sedermera har den skolan icke haft samma förtroende som förut, och jag fruktar för att ett sådant förhållande skulle kunna genom Utskottets förslag på många andra ställen inträffa. Det är väl domkapitlet, enligt Utskottets förslag, som skall under vissa förhållanden tillförordna inspektör, men det är pastor som skall inlemna förslag och detta förslag blifver här liktydigt med tillförordnandet. Jag anser också detta vara nog anledning för mig att yrka afslag å betänkanudet.

En talare på vernilandsbänken, den andra i ordningen af dem som haft ordet, började med ungefär dessa ord: »frågan är af den största vigt för vårt land och för svenska folket». Jag tackar honom för dessa vackra ord; det gjorde ett godt intryck att höra dem från honom och det vore önskligt, att alla prestmän delade hans sunda uppfattning om sakerna. Han fästade uppmärksamheten på, att, om pastor skulle omväljas till ordförande i skolråd, han icke skulle ega afsäga sig förtroendet. På den ståndpunkt vi nu befinna oss, skulle det vara väl, om denna åsigt vunne bifall, och jag uppmanar honom att icke återtaga detta yrkande.

Här har äfven framhallits såsom olämpligt, att borttaga sjelfskrifvenheten för ordföranden i skolrådet, då 10 § står qvar i stadgan. Der det finnes en nitisk kyrkoherde, betyder det föga om han eger sjelfskrifvenhet eller icke till denna ordförandebefattning, ty han lär i allt fall vara angelägen om att kristendomens sanningar spridas inom skolorna, väl vetande, att de unga telningarne äro mera tillgängliga därför än de förtorkade träden, och för öfrigt kommer ett ordförandeskap grundadt på förtroende att verka till större nit än det pligtvungna. Vilja vi hafva sanning i det så ofta upprepade talesättet om förbättrad folkupplysning, så är det icke öfverdrift, då jag säger, att denna sjelfskrifvenhet borde bort. Jag känner en skollärare, som tillträdde sin plats 1850 och skötte den till 1874. Under denna tid hade skolan *en* gång varit besökt af skolrådets ordförande, aldrig af någon dess ledamöter och då på lärarens egen vördsamma framställning.

Det tyckes måhända hafva varit mera klokt af mig att icke yttra mig i frågan; men jag har aldrig ryggat tillbaka för en åsigt, då det gäller det älskade Sverige eller Sveriges väl, och jag tror, att det skulle lända till Sveriges och Svenska folkets fromma, om denna sjelfskrifvenhet borttoges. Det oaktadt vill jag ej förneka, att det finnes prestmän, som äro mycket nitiske för folkskolans sak. Jag slutar emellertid som jag börjat: jag yrkar afslag å betänkanudet. Men då jag icke är någon palliativ-vän, så yrkar jag derföre icke bifall till motionen.

Herr Alb. Staaff: Af den höga stämning, hvarmed den siste talaren slutade sin framställning, vill det nästan synas, som skulle frågan, huruvida kyrkoherden skall vara sjelfskrifven ordförande i skolrådet eller icke, vara en af de allrämest riksvigtiga och för fosterlandets väl afgörande. För min del kan dock jag icke tillerkänna densamma så stor betydelse. Jag erkänner fast hellre villigt, att jag utan all fruktan skulle motse en förändring härutinnan i den syftning motionären föreslagit. I allt fall skall skolrådet nog se sig väl före innan

det låter valet af ordförande frångå kyrkoherden i församlingen, ty derom är intet tvifvel, att ju både kärlek för folkskolesaken och förstånd att på bästa sätt se densamma till godo finnas hos dem, som för det närvarande i sådan egenskap handhafva folkskolans angelägenheter. Då emellertid jag riksdag efter riksdag ser dessa förslag oupphörligt återkomma; då de hittills städse rönt ett utprägladt motstånd från landsbygden; då Första Kammaren för hvarje gång bestämdt motsätter sig deras godkännande; och då jag särskildt så väl under resor i landsorten som under samtal med landsortsbor erfarit, att der ingalunda sports någon klagan öfver pastors sjelfskrifvenhet, oakadt allt hvad här derom yttras, så tror jag mig icke sakna anledning till det antagandet, att det i sjelfva verket icke vore så farligt, om detta förhållande ännu någon tid finge fortfara. Om det är en sanning, såsom här blifvit framhållet, att folkskolan i högst betydlig måtto gått framåt, så är det deremot *icke* sannt hvad Herr Hjelm yttrade derom, att sjelfskrifvenheten skulle hafva hindrat folkskolesakens utveckling, ty en sådan, för öfrigt högst glädjande utveckling har ju egt rum i trots således af sjelfskrifvenheten.

Hvad nu specielt beträffar dessa ofta återkommande förslag, skulle jag, för min del, och säkerligen många med mig önska, att någon gång en kompromiss kunde bringa till stånd något, som alla åsichter fuane fördelaktigt och derigenom frågan få litet lugn för framtiden. Vi hafva sett, huru Lag-Utskottets förslag i ämnet, 2 gånger förut fäfängt förnyade, dock godkänts af Första Kammaren och en ej ringa del af Andra Kammaren. Likaså har också föreliggande Utskotts-förslag äfven nu vunnit Medkammarens bifall. Skulle då icke äfven vi kunna *denna* gång förena oss derom, sedan väsendtligaste olägenheterna af gällande författningsbestämmelser blifvit afhjelpa. De anmärkningar, som framstälts deremot, hafva egentligen afsett det fallet, att pastor vore för gammal eller i öfrigt olämplig att vara ordförande i skolradet, men i sådant hänseende är ju i det nya förslag till ändring af 23 §. Lag-Utskottet här framlagt, angifven den bästa vägen att få en annan. Det synes mig vara en ganska naturlig utväg, att låta den högsta styrelsen för presterskapet inom stiftet förordna annan mera lämplig person till ordförande och stiftsstyrelsen skulle jemlikt förslaget kunna göra detta icke blott på begäran af pastor sjelf, utan äfven »*eljest*», det vill säga, att det kan ske jemväl efter anmälan från församlingen eller på grund af stiftsstyrelsens eget omdöme. Det är derföre ett misstag, då man säger att den förändring, Lag-Utskottet nu i antydda fallet föreslagit, ingenting skulle betyda.

Ännu en sak. Det finnes en annan befattning vid skolan — det s. k. inspektoratet öfver elementarläroverken i rikets städer — som, om än icke genom lag, åtminstone af gammal praxis och sed, ansetts tillhöra kyrkoherden på stället. Numera är detta likväl icke alltid fallet. Biskopen eller konsistorium förordnar ofta andra personer, oakadt pastor finnes på stället och kanske är i sina bästa år. Men någon annan person befinnes vara lämpligare och inspektoratet uppdrages då åt denne andre, ej åt pastor. Detta må tjena till bevis derpå, att presterskapets öfverstyrelse icke undandrager sig skyldigheten att vid

Ang. ändring
i förordnin-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)

Ang. ändring
i förordnin-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)

behof förordna annan person än pastor, då derigenom kan vinnas ett bättre resultat.

Det må vara, att för kyrkoherden det kan kännas obehagligt, att en annan blir vald till ordförande i skolrådet, men försummar han sina åligganden, är han det värd. Samnt är, såsom här blifvit sagdt, att i denna prestbristens tid församlingens själavård kan komma att handhafvas af någon ung vice-pastor, kanske blott några och tjugo år gammal, och måhända vore det stundom ej så lämpligt att sätta honom till ordförande öfver gamla ledamöter i skolrådet. Enligt detta förslag står i thy fall samma utväg öppen för domkapitlet, nemligen att förordna en annan.

Huru jag ser saken, synes mig Utskottets förevarande förslag innebära en förbättring af det närvarande förhållandet; och då jag är öfvertygad, att det svenska presterskapet, med vissa undantag, ty sådana kunna ju finnas öfverallt, alltid är folkskolans allra varmaste vän, och att det utträttat mycket godt för folkundervisningen, visst icke ensamt utan i förening med församlingarnes för folkskolan nitälskande skolråd, så kan jag icke annat än förena mig med Herr Ehrenborg och med dem, som yrkat bifall till Utskottets förslag. Jag ber att än en gång få fästa uppmärksamhet derpå, att vid förra riksdagen antogs detta förslag af Första Kammaren, och att det här i Kammararen föll på endast några, en eller två, röster; hvadan med förevarande förslag är ungefärligen enahanda förhållande, som med en annan i dag afgjord, mycket vigtig, fråga, nemligen om 80 § Regeringsformen, rörande hvilken vid sistlidne riksdag proportionen af de inom båda Kammarne afgifna rösterna var ungefärligen densamma, som i föreliggande fråga då förefanns. Skulle man nu icke äfven i denna fråga kunna förfara på samma sätt och låta oenigheten fara samt förena sig om ett beslut.

Jag ber att få tillägga, att, om man skall göra en förändring i denna lag, så är det skäl att passa på och samtidigt ändra ett deri förekommande uttryck, som finnes upptaget i så väl Lag-Utskottets förslag som i motionen, och hvilket uttryck är alldeles felaktigt. Jag menar härmed uttrycket »i stämman», hvilket är ett nonsens, och antagligen tillkommit genom ett förbiseende eller ett misstag. Jag yrkar således, att dessa ord må utgå ur det stycke, som börjar med: »*I den annex- eller kapellförsamling*» och slutar med: »*ej är i stämman tillstädes*», och att således slutet deraf må få följande lydelse: »*när kyrkoherden eller den, som hans embete förvaltar, ej är tillstädes*».

Vidare ber jag att få acceptera min ärade embetsbroders förslag till tillägg i förordningen. Det är utan tvifvel en ofullständighet, att icke i förslaget förekommer samma bestämelse i afseende på ordförandeskapet i skolråd uti annex- eller kapellförsamlingar, som i fråga om kyrkoråd och moderförsamlingens skolråd finnes intagen. Jag anser därför, att näst efter stycket om skolråd skall insättas en mot stadgandet rörande ordförandeskapet i kyrkoråd i annex- eller kapellförsamling svarande bestämelse rörande ordförandeskapet i skolrådet uti dylika församlingar, och att således der följande bör intagas: »*I den annex- eller kapellförsamling, vid hvilken särskild prestman finnes anställd, skall han i skolrådet föra ordet, när kyrkoherden eller*

den, som hans embete förvaltar, ej är tillstådes, derest ej stiftsstyrelsen, på anmälan af kyrkoherden, eller eljest, finner skäl att annan ordförande förordna.»

Ang. ändring i förordningen om kyrkostämman.
(Forts.)

Med de förändringar jag nu föreslagit får jag alltså, för min del, tillstyrka att Utskottets förslag af denna Kammare, såsom redan skett i Första Kammaren, godkännes. Antages deremot motionen, så är frågan äfven för denna gång alldeles utan frukt väckt samt helt och hållet förfallen.

Herr *Silfverstolpe* instämde med Herr Staaff.

Herr Magnus Jönsson: Då jag inom Utskottet varit en af dem, som tillstyrkt afslag å motionen och framläggandet af det utaf Utskottet i betänkandet afgifna, ehuru af Kammaren vid sistlidne års riksdag med få rösters majoritet förkastade förslaget, så anser jag mig också böra med några ord tillkännagifva de skäl, hvilka föranledt mig att med min röst bidraga till detsamma.

Jag får då först och främst nämna, att jag för min del ej varit i tillfälle att i min ort höra några särdeles trängande skäl anföras för den af motionären föreslagna förändringen; ingen i min hembygd har kunnat angifva något så menligt inflytande på folkskoleundervisningen af kyrkoherdens sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet, som det hvilket, enligt motionärens påstående, å andra trakter af landet skulle hafva visat sig. Inom Utskottet har det förnämsta, skälet, som anförts för bifall till motionen, varit, att presterne i allmänhet skulle hafva motsatt sig folkupplysningen och derigenom motverkat folkskolans framåtskridande. Då jag emellertid huser en annan åsigt i detta afseende, så torde densamma ock få anses något gälla i motsats till den af motsidan uttalade meningen. I min trakt åtminstone skulle folkskolan, om icke kyrkoherdarne hade varit sjelfskrifne ordförande i skolrådet och icke visat en så stor ifver för folkskolans höjande som de verkligen gjort, hafva befunnit sig på en mycket lägre ståndpunkt, än den gör; och jag vågar säga, att folket i allmänhet till och med visat ovilja mot presterskapet, derföre att det vinnlagt sig om folkskolans bästa, t. ex. genom att arbeta för uppförandet af nya skolhus, anläggning af trädgårdsplanteringar o. s. v. Numera har dock lyckligtvis förhållandet i det afseendet blifvit mycket bättre, så att ett dylikt motstånd från folkets sida i allmänhet ej torde vara att vidare befara. Men så mycket är i alla fall säkert, att skulle folket i min hemort för en 10 å 15 år sedan hafva egt rätt att välja ordförande i skolrådet, icke skulle man då hafva valt ordförande, som varit så nitiske för folkundervisningen, som kyrkoherdarne såsom sjelfskrifne ordförande varit. Skulle förhållandet i andra trakter af landet deremot vara sådant, att folket sjelft söker medverka till folkskolans framgång, men presterskapet motverkar densamma, så undrar jag icke öfver att missbelåtenhet med det nu gällande stadgandet om kyrkoherdarnes sjelfskrifvenhet är så allmän, som jag här hört den påstås vara; men jag vågar betvifla, att detta verkligen är förhållandet. Jag tror nemligen att, om presten är oduglig till att leda skolrådets förhandlingar och skolans angelägenheter, skolrådet icke skall låta sig ledas af en

*Ang. ändring
i förordnin-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)*

sådan odåga, och gör skolrådet det, så består det, med respekt till sägandes, af personer som sjelfva ej kunna anses lämpliga för sin befattning. Så länge skolrådet, såsom nu är förhållandet, består af minst fyra ledamöter utom ordföranden, är det nemligen dessa fyra personer som i sjelfva verket ega beslutanderätten i skolans angelägenheter. Besöker kyrkoherden icke folkskolan, såsom Herr Hjelm påstod förhållandet hafva varit i en församling der pastorn icke på 10 till 15 år satt sin fot inom skolhusets väggar, ligger skulden fördenskull också till största delen hos skolrådets ledamöter: de hafva då icke egt tillräcklig kraft att göra sin vilja gällande gent emot sin ordförande: de hafva icke begagnat sig af sin rätt att anmäla förhållandet hos vederbörande stiftsstyrelse, hvilken i så fall ej gerna hade kunnat undgå att gifva honom en lämplig och verksam tillrättavisning för hans vårdslöshet eller, om detta ej hulptit, tillsatt en annan, mera lämplig ordförande. Jag vågar dock tro, att det icke finnes många ordförande i skolråd, som skulle våga blottställa sig för en sådan åtgärd och dermed följande olägenheter.

Hvad nu beträffar Utskottets förslag, så håller jag för min del visserligen icke synnerligen mycket derpå, men genom detsamma vinnes dock den fördelen, att församlingen till ordförande kan få en medlem af vare sig dess eget skolråd eller af församlingen sjelf eller måhända af en annan församling, i fall behovet deraf skulle göra sig gällande. Man har, enligt min tanke, genom Utskottets förslag åtminstone tagit ett steg i den rätta riktningen.

Jag var icke i stand att från min plats i Kammaren höra Herr Staaffs nyss framställda amendement till Utskottets förslag, men skall, så vida jag blir i tillfälle att derom taga kännedom under diskussionens lopp, tillkännage, huruvida jag kan instämma i detsamma eller ej. För närvarande yrkar jag således bifall till Lag-Utskottets hemställan utan förändring.

Herr Örtqvist: Sedan jag på förmiddagen hade ordet i denna fråga, har jag blifvit upplyst om att Första Kammaren redan i oförändradt skick bifallit Lag-Utskottets förslag. Vid sådant förhållande skulle det icke gagna till något att, såsom jag på förmiddagen yrkade, återremittera frågan till Utskottet, hvarföre jag anhåller att få afstå från mitt yrkande derom. En annan ärad talare på Stockholmsbänken har dessutom nyss framställt ett annat yrkande, i hvilket jag till alla delar instämmer. Jag skall således ej vidare orda i saken.

Åtskilligt har visserligen blifvit under diskussionen yttradt, hvilket jag hade ämnat bemöta, men det har i min tanke varit af den beskaffenhet, att det just icke förtjenar att derpå spilla många ord, och jag skall därför inskränka mig till att fästa Kammarens uppmärksamhet på vigten af det tillägg till Utskottets förslag, som Herr Staaff föreslagit. Om man slår upp ecklesiastikmatrikeln, så finner man t. ex. i Carlstads stift ett pastorat med namnet Ohr, hvilket består af sex församlingar. Enligt Lag-Utskottets förslag skulle nu pastoratets kyrkoherde vara ordförande i alla sex församlingarna. Skolråden i församlingarne måste, som bekant, på vissa tider af året hålla sina sammanträden ungefär samtidigt, och kyrkoherden i detta pasto-

rat skulle således på en gång närvara i alla sex skolråden, hvilket naturligtvis ej låter sig göra. Studerar man vidare nämnda matrikel, så finner man, att uti dessa fem annexförsamlingar finnas fyra komministrar, en i hvardera af fyra utaf församlingarna; och dessa komministrar borde väl vara ordförande i de särskilda annexförsamlingarnas skolråd, då kyrkoherden icke kan vara der närvarande.

*Ang. ändring
i förordningen
om kyrkostämman.
(Forts.)*

En talare yttrade, att kyrkoherden skulle, enligt Lag-Utskottets förslag, ega rätt att förordna någon af dessa komministrar att i hans ställe föra ordet i skolrådet. Jag tror, att detta är ett mycket stort misstag, och jag ber den ärade talaren att se litet närmare på Lag-Utskottets förslag. Jag för min del har åtminstone icke kunnat der upptäcka något dylikt medgifvande. Nästa pastorat består af 4 församlingar med kyrkoherde och 3 i annexen tjänstgörande ordinarie prestmän. Det tredje pastoratet består af 3 församlingar, i hvilka finnas en kyrkoherde och en i hvardera annexet tjänstgörande prest. Dessa förhållanden torde vara alldeles tillräckliga att motivera det af Herr Staaff föreslagna tillägget.

Jag vill, såsom jag förut nämnt, afstå från mitt under förniddagens sammanträde framställda yrkande på återremiss och förena mig med Herr Staaff i hans yrkande, att Lag-Utskottets förslag, sedan derur utstruktits orden »i stämman», måtte med det af samme talare föreslagna tillägget blifva af Kammarerna antaget.

Herr Gunnar Eriksson: Då numera en af Lag-Utskottets egna ledamöter erkänt, att litet eller ingenting skulle vinnas genom antagande af Utskottets hemställan, så kan jag inskränka mig till det förklarandet, att jag förenar mig med dem, som yrkat afslag å Utskottets och bifall till motionärens förslag.

Herr Uhr: För min del har jag alltid velat borttaga sjelfskrifvenheten i *alla* hänseenden. Såsom ledamot af det Utskott, åt hvilket den förberedande behandlingen af kommunallagarne var uppdragen, sträfvade jag ock för införandet i den nya lagen af det stadgandet, att pastor icke skulle vara sjelfskrifven ordförande i skolrådet. Sedermera har jag väckt motion i enahanda syfte; och jag har ännu icke kommit till annan öfvertygelse, än att det vore rätt och i sin ordning om sjelfskrifvenheten i berörda hänseende upphörde, så mycket hellre som jag är öfvertygad derom, att, der pastor eller annan prestman befundes vara till ordförande i skolrådet lämplig, han också alltid skulle blifva dertill vald.

Jag kan vidare icke ingå på det vilkor, som Herr Örtqvist på förmiddagen påyrkade, eller att pastor, sedan han blifvit till ordförande i skolstyrelsen vald, icke skulle hafva rättighet att afsäga sig platsen efter en eller annan valperiods förlopp. Tvärtom anser jag det stadgandet lämpligt, att han, då han tröttnat vid eller i följd af ålder blifvit mindre lämplig till beklädande af ordförandeplatsen, har rättighet att derifrån afgå, och låta församlingen välja annan, lämpligare ordförande.

Man har också påstått, att Utskottets nu föreliggande förslag, som förut vid föregaende riksdagar varit för Kammarerna framlagd, t

Ang. ändring
i förordnän-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)

skulle innebära en förbättring af nuvarande stadganden i ämnet. Det kan visserligen så tyckas; men ser man närmare på saken, så förefaller det mig, som deri icke alls skulle ligga någon förbättring. Om stiftsstyrelsen, efter vederbörlig anmälan, skall ega att förordna annan ordförande i pastors ställe, huru skall konsistorium bättre än församlingen kunna veta, hvem som bör tagas dertill? Konsistorium känner visserligen presternes, men icke enskilde församlingsmedlemmars lämplighet; och det torde väl icke kunna ifrågakomma, att till ordförandeplatsen utse en prestman från en annan församling. Således kan jag, för min del, icke gilla detta utskottsöfverslag, mot hvilket till och med de, som förorda detsamma antagande, hafva anmärkningar att framställa.

I likhet med Herr Albert Staaff anser äfven jag, att orden: »i stämman» böra, såsom alldeles oegentliga, ur förslaget utgå; men deremot synes mig det af samme talare föreslagna tillägget till Utskottets förslag böra, såsom nödvändigt, dertill fogas. Då nu emellertid Första Kammaren antagit Utskottets förslag oförändradt, så skulle ju, om vi antaga detsamma med någon förändring, följden blifva, att frågan vore för denna gången fallen; hvaremot, om densamma till Utskottet återförvisades. Utskottet skulle kunna besluta en hemställan till Första Kammaren att äfven för sin del antaga denna kammares beslut. Emellertid yrkar jag för närvarande afslag å Utskottets hemställan.

Herr Peter Olsson: Denna fråga har så ofta varit före vid riksdagarne, och man har i densamma talat så mycket både för och emot, att icke särdeles mycket återstår att säga, som icke varit sagdt förut. För min del ber jag också att få återöpa, hvad jag förr yttrat, och det är att jag ser frågan hufvudsakligen från rättvisans och billighetens synpunkt. Jag vill icke iulåta mig på någon undersökning, huruvida presterne fullgjort sina hithörande skyldigheter. Jag är derom fullt öfvertygad och jag tror, att de haft en verksam del i de framsteg, våra folkskolor på de flesta ställen i vårt land gjort. Men jag kan icke heller blunda för det faktiska förhållandet, att våra församlingar redan hafva många rättigheter och skyldigheter, som äro af vida större betydelse än rättigheten att välja ordförande i skolrådet. Den svenska församlingen har i afseende å både kyrkliga och politiska frågor en bestämmelserätt, som är af så ofantligt mycket högre vikt och värde än den, som genom motionärens föreliggande förslag skulle åt densamma inrymmas, att jag verkligen icke kan få klart för mig, hvarföre man den ena gången efter den andra söker motsätta sig en förändring, hvilken, man må nu betrakta den från hvilken synpunkt som helst, är både rättvis och billig. Jag vill nu icke närmare ingå i uppräknande af dessa rättigheter och skyldigheter, utan blott säga, att jag anser församlingen, *just på grund af dessa rättigheter och skyldigheter i kyrkligt och politiskt hänseende*, äfven böra hafva rättighet att sjelf utse sin ordförande i skolrådet. Jag är ock fullt förvissad, att erfarenheten skall ådagalägga, att denna rättighet, derest den nu beviljas församlingarne, skall, långt ifrån att minska, tvärtom i sin mån bidraga till att öka församlingarnes intresse för folkskolans utveckling och förkofran.

På dessa skäl, och då jag anser Utskottets förslag vara nästan detsamma som intet eller åtminstone icke ledande till det mål, som dermed åsyftas, yrkar jag afslag å betänkandet och bifall till motionärens framställning.

*Ang. ändring
i förordningen
om kyrkostämman.
(Forts.)*

Häruti förenade sig Herrar *Per Nilsson* i Kulhult och *Johan Jönsson*.

Herr Wigardt: Det beklagliga förhållande, som visat sig på flera ställen hafva uppstått mellan församlingen och dess kyrkoherde till följd af denne sistnämndes sjelfskrifvenhet till ordförandeskapet i skolrådet, är alldeles främmande för mig och den ort jag tillhör. Jag kan derföre icke bifalla vare sig Utskottets eller motionärens förslag, ty jag tror, att antagandet af någotdera af dessa båda förslag vore detsamma som att släppa den äkta perlan för att gripa efter glasbiten. Jag medgifver villigt, att jag för flera år sedan stod på samma ståndpunkt som motionären, i det jag då ansåg, att pastors sjelfskrifvenhet till ordförandeskapet i skolrådet lämpligen kunde försvinna. Men jag har numera kommit till en annan åsigt. Jag har nu fått reda på, af hvilken stor nytta det är för en församling att hafva en nitisk ordförande i skolrådet, som förer folkskolan framåt. Man bör äfven besinna, huru svårt det är för många, att icke säga alla, församlingar att få en passende ordförande i skolrådet. Det går väl an i mindre församlingar, der pastor utan mycket besvär kan någon gång besöka skolan; men i mera vidsträckta pastorat måste pastor, för att rätt sköta denna plats, emellanåt företaga långa och kostsamma resor till skolan; och jag hemställer, om Herrarne tro, att någon enskild, som vore skicklig och lämplig att lika väl som pastor förrätta denna syssla, gerna skulle vilja ataga sig det dermed förenade besvär. Jag tror det icke. Icke heller har jag någonsin hört något klagomål mom min hemort öfver denna kyrkoherdens sjelfskrifvenhet. Deremot har jag, alltsedan motioner i samma syfte som den nu förevarande börjat väckas vid riksdagen, hört många kommuner uttala den åsigt, att det skulle vara den största olycka, om ett sådant förslag vunno Riksdagens bifall.

Jag yrkar afslag å både motionärens och Utskottets förslag.

Herr Lyth: Diskussionen har redan vuxit ut så på bredden, att jag måhända icke borde besvara Kammaren med något anförande i denna fråga; men jag ber dock att få komma i åtnjutande af Kammarens välvilja, då jag nu går att yttra några få ord. Är det en sanning — som icke kan betviflas — att åtskilliga af de nu varande skolrådets ordförande hafva så illa skött sitt viktiga enbete, att befogade anmärkningar mot dem kunna framställas, anser jag ock, att åtgärder böra vidtagas att för framtiden förhindra dessa missförhållanden. Jag tror dock icke, att i detta hänseende något annat kan åstadkommas, än hvad Utskottet här föreslagit. Ty, äfven om det vore möjligt att vid denna riksdag genomdrifva hvad Herr Biesert i sin motion hemställt, skulle jag dock tveka att, för min del, antaga denne motionärs förslag, så vida man icke på samma gång satte något annat i stället, som vore af den beskaffenhet, att folkskolans säkra utveck-

Ang. ändring
i förordnin-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)

ling derigenom verkligen betryggades. Jag vet i sådant fall intet annat råd än att gifva folkskoleinspektörerne större makt att bestämma, huru folkskolan bör skötas; ty eljest är jag rädd, att folkskolan i många församlingar komme att gå tillbaka.

Då, såsom den ärade ledamoten af Lag-Utskottet yttrat, förhållandet är, att presten icke blott såsom församlingsmedlem, utan äfven såsom embetsman, är ansvarig för det sätt, hvarpa han sköter sitt uppdrag, så är han ock mest lämplig att vara ordförande i skolrådet. Under sådana förhållanden kan jag för min del icke medgifva, att motionärens förslag bör vinna Riksdagens bifall.

Deremot måste jag erkänna, att Lag-Utskottets förslag lider af åtskilliga felaktigheter, af hvilka Kyrkoherden Staaft redan framhallit några. Men det finnes en ytterligare sådan, hvarpa jag ber att få fästa uppmärksamheten. Det står nemligen i slutet af förslaget 3:dje moment: *»eller eljest finner skäl att annan ordförande förordna»*. Herr Biesert har redan anmärkt, att med *»annan ordförande»* skulle möjligen kunna tänkas en person, som icke tillhörde skolrådet. För min del skulle jag därför önska, att ordalagen affattades på detta sätt: *»eller eljest, finner skäl att annan ordförande bland skolstyrelsens ledamöter förordna»*.

I öfrigt instämmer jag med Herr Staaft, som ansett, att de ändringar och rättelser i förslaget, som må befinnas nödiga, kunna verkställas, utan någon återremiss af betänkandet.

Herr Törnfeldt: Jag har icke förändrat åsigt i denna fråga sedan de två gånger densamma förut varit före i denna Kammare. Jag anser fortfarande, att det icke är nyttigt för skolan att i skolrådet finnes en sjelfskrifven ordförande, utan jag tror, att just i presterskapets och skolans sanna och välförstådda intresse vore önskvärdt, att denna sjelfskrifvenhet upphörde. Ty så är nu andan öfverallt: den är emot sjelfskrifvenheten. Ett mandat, som tillkommit på grund af frivilligt val, har mera förtroende och anseende samt mera kraft än denna sjelfskrifvenhet, som, ehuru god den än är, alltid betraktas med, snart sagdt, misstänksamma blickar, och det är just därför som jag, i skolans och presterskapets sanna och välförstådda intresse, yrkar upphäfvandet af sjelfskrifvenheten, hvilket jag gör så mycket hellre som jag är fullt öfvertygad, att icke ett fall bland hundra skall inträffa, då det frivilliga valet går ifrån presterskapet. Jag yrkar således afslag å Utskottets betänkande, som äfven i många fall är bristfälligt.

Nu kommer jag till motionärens förslag. Detta lider ock af en brist, nemligen orden: *»i stämman»* uti 2:dra punkten, och dessa ord böra utstrykas. Jag godkänner dock motionärens förslag, med utslutande af nyssnämnda ord; och får därför yrka återremiss, på det Utskottet må komma i tillfälle att göra en sådan utstrykning och jemka ihop åsigtterna, så att man kan komma till ungefärligen samma beslut, som motionären föreslagit.

Herr Edström: Så väl af föregående öfverläggningar rörande denna fråga som af den nu pågående debatten framgår, att kyrkoherdens sjelfskrifvenhet att vara ordförande i skolrådet anses vara på

samma gång en fördel och en olägenhet. Å ena sidan måste det antagas, att enligt nu gällande lagbestämmelser kyrkoherden skall som en em-betspligt värda sig om folkskolan, under det att å den andra, der kyrkoherden af ålder eller annan anledning saknar lämplighet för detta uppdrag, sjelfskrifvenheten måste befaras lända folkskolesaken till men. Ytterligare vill deremot den åsigten göra sig gällande, att, om ord-förandeskapet skulle bero på församlingens val, detta skulle komma att alstra likgiltighet hos många kyrkoherde, hvilket vore att beklaga. Sjelfskrifvenheten, bedömd sasom regel, bör, tror jag, icke lätt sinnigt förkastas.

*Ang. ändring
i förordnin-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)*

Mot slutet af förmiddagens sammanträde anfördes ock af en talare på vermlandsbänken goda skäl för en återremiss i ändamål att få betänkandet omarbetadt i af honom angifven syftning. Men vid det numera upplysta förhållandet, att Första Kammaren redan godkänt Lag-Utskottets förslag, måste jag öfvergifva all tanke derpå, enär der-igenom icke längre kan vinnas något praktiskt resultat. Eljest skulle jag hafva ansett en återremiss synnerligen önskvärd. Under sådana förhållanden återstår endast att välja mellan att antingen bibehålla den lagstiftning, som nu gäller, eller antaga Lag-Utskottets förslag. I det senare fallet, om vi bestämma oss för detta förslag, skulle vi dock komma att vinna något, eller det, som innehålles i tredje punkten af Utskotts-förslaget, hvilket lyder sålunda: »I skolråd skall jemväl kyrkoherden, eller den hans embete förestår, vara ordförande, derest ej stiftsstyrelsen, på anmälan af kyrkoherden, eller eljest, finner skäl att annan ordförande förordna.»

Genom antagandet af detta förslag, skulle en församling, om kyrkoherden icke väl fyller sin plats sasom ordförande i skolrådet, hafva sig öppet lemnadt, att vända sig till stiftsstyrelsen för att få en sådan kyrkoherde entledigad från ordförandebeställningen. Men, invänder man, en slik åtgärd vore motbudande och för en kyrkoherde sårande. Häremot vill jag anmärka, att, om en församling vore så svag att den af en dylik betänklighet toge inverkan, församlingen vore värd sitt öde.

Det har slutligen äfven blifvit sagdt af en talare, att stiftsstyrelsen kan blifva urständsat att, om kyrkoherden icke, sasom ordförande i skolrådet, fullgör sin pligt, finna annan lämplig person i hans ställe; men jag ber härtill få gennämla, att i ty fall folkskoleinspektörerne nog icke lära underlåta att vägleda stiftsstyrelsen vid ordförandeplat-sens tillsättande.

I frågas nuvarande ställning och då, sasom jag nämnt, vi genom att antaga Lag-Utskottets föreliggande förslag kunna vinna åtminstone något, så far jag yrka bifall till detsamma.

Herr Winborg: Skolans skiljande från kyrkan är väl endast en tidsfråga; och vore nog i den förras intresse riktigast att borttaga kyrkoherdes sjelfskrifvenhet ej blott till ordförandeplatsen utan äfven till ledamotskapet inom skolrådet; men då detta är mer än nu kan vinnas, yrkar jag det ej.

Motionärens förslag kunde ju vara en passande öfvergångslag; men vill man ej motionen, är ej heller skäl bifalla Lag-Utskottets förslag.

Ang. ändring
i förordnin-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)

Herr Granlund: Ehuru jag hyser all aktning för motionären och de föregående talare, som varmt yttrat sig för detta förslag, med full öfvertygelse att detsamma skall lända till folkskolans sanna väl, kan jag dock icke ehuru lifligt intresserad för folkskolan dela dessa förhoppningar.

Med den kännedom vi i landsorten ega om svårigheten att till kommunala befattningar, särdeles ordförandeplatser, erhålla lämpliga personer som har tid och förmåga att sköta desamma — tror jag man måste medgifva att det torde i de flesta församlingar blifva ganska svårt att till ordförande i skolrådet erhålla lämpliga personer, hvilka, som man här synes förutsätta, utaf verkligt intresse för folkskolans utveckling åtaga sig denna befattning när de dertill blifva kallade genom val — jag tror att för de flesta skall platsen kännas särdeles betungande. Jag befarar, att efter några års tvungen tjänstgöring, afsigelser ofta skola inträffa och detta kan icke vara i folkskolans intresse.

Deremot ligger det nära till hands, att ingen är närmare än pastor eller kyrkoherden att vara ordförande. Möjligt är, att *en eller annan* kyrkoherde kan finnas, som icke visar något större intresse för folkskolans angelägenheter, men jag kan tryggt säga att detta icke rättvisligen torde kunna påstås *i allmänhet* vara förhållandet, ty jag tror, att det sätt, hvarpå våra kyrkoherdar sköta dessa angelägenheter, förtjena, med få undantag, allt erkännande.

För öfrigt finnes det ju, mine Herrar, kommuner, der man vid val till ordförande i kommunalstämman och kommunalnämnden, särdeles den senare platsen, måste bestämma ett ganska högt arvode för att erhålla dessa platser besatta och, om så skulle blifva förhållandet, som torde inträffa på flera ställen äfven med ordförandeplatsen i skolrådet, torde man lätt inse att, då således platsen icke skötes af embetspligt, och således ej med det ansvar som pastor, utan möjligen en eller annan mera för betalningens skull än af intresse för folkskolan, denne senare icke blifver tillbörligen tillgodosedd, i synnerhet som, efter hvad vi veta, skolstyrelsen på många ställen haft stora svårigheter för att få kommunen att ikläda sig de uppföringar för folkskolan, som från kommunens sida kräfvos.

Man har ofta vid denna frågas behandling tyckts framhålla såsom någonting säkert att, blott denna lagförändring medgifves, så skall man få bättre ordförande i skolråden än de nu sjelfskrifne, och på ett eller annat ställe torde så blifva händelsen, å andra platser motsatsen. Mine Herrar, då församlingen nu eger att välja ledamöter i skolrådet, så är det ju klart, att dessa kunna der göra sina åsikter gällande och öfverrösta ordföranden, i fall de dertill hafva skäl, som då måste utföra hvad de bestämt, ty det är väl icke ordföranden i en folkskolestyrelse som ensam beslutar — och i de hufvudsakligaste frågor måste församlingen höras. För min del hör jag till dem, som icke vilja frikalla kyrkoherde från skyldigheten att vara ordförande i skolrådet, ehuru jag tror att mången skulle gerna önska derifrån blifva befriad.

Jag anser att uti den aflöning han har som pastor ligger ock ersättningen för hans skyldighet att verka för folkskolan genom handläggning af dess angelägenheter. Och om än undantag nu gifves att

detta icke alltid genom pastor sker med det intresse *man har rätt att fordra*, torde flera sådana undantag ske om pastor befrias från sin nuvarande skyldighet.

Då nu Första Kammaran antagit Utskottets förslag, och det enligt min åsigt innehåller åtskilliga förbättringar, anhåller jag om bifall till Lag-Utskottets föreliggande förslag.

Herr *Per Nilsson* i Wittjerf förenade sig med Herr Granlund.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Sedan det numera blifvit upplyst, att Första Kammaran redan i enlighet med betänkandet fattat beslut i denna fråga, som så många gånger blifvit väckt och fått förfalla samt för att åtminstone i någon mån vinna ett resultat, yrkar jag bifall till Lag-Utskottets föreliggande förslag.

Herr Jonas Andersson i Häckenäs: Då jag härmed öppet förklarar, att jag gillar motionärens förslag i ämnet, får jag på samma gång med bestämdhet gifva till känna, att jag dermed ingalunda vill uttala något klander öfver det sätt, på hvilket presterskapet i allmänhet hittills utöfvat sitt åliggande i detta fall, utan det är mot *sjelfva principen*, mot sjelfskrifvenheten jag vänder mig, emedan jag icke anser den vara fullt *riktig*. Enligt min åsigt är all sjelfskrifvenhet till viktiga befattningar en oegentlighet och ett oting, som i alla förekommande fall bör borttagas. Man kan vara öfvertygad, att, såvida en pastor eller den i hans ställe förordnade prestman förtjenar förtroende, så blir han otvifvelaktigt vald till ordförande i skolrådet. Nu kan man säga, att det är en möjlighet att, om presten icke är sjelfskrifven ordförande, så skulle han efter förloppet af det antal år, för hvilket han åtagit sig vara medlem af skolrådet, afsäga sig denna befattning, men derpå svarar jag att, i fall presten, såsom upplysningens målsman, icke är mera intresserad för skolans angelägenheter, är det sannerligen ingen skada eller förlust, om han afsäger sig uppdraget, ty ett tvunget arbete är gemenligen icke mycket värdt. Men jag tror för visso, att, för så vidt en pastor eller prestman har det intresse för folkupplysningen, som man kan pretendera hos en sådan person, så afsäger han sig icke ett dylikt förtroende, utan underkastar sig villigt de olägenheter, som kunna vara dermed förenade. Det bör för öfrigt — föreställer jag mig — kännas mycket angenämare för en pastor att blifva *vald* härtill, ty då först blir det en förtroendepost och då antager jag äfven, att han med så mycket större villighet skall fullgöra det viktiga kallet.

Det har af åtskillige talare blifvit anmärkt, att församlingarne skulle stå redlösa, om pastor skulle afsäga sig det ifrågavarande ordförandeskapet. För min del tror jag dock icke, att vi befinna oss på den ståndpunkten numera, att någon församling skall vara så renons på lämpliga personer att öfvertaga detta uppdrag, om prestmannen icke skulle vara dertill passande eller benägen. Mig synes det således vara mycket bättre att helt och hållet afslå Lag-Utskottets förslag och låta hela frågan för det närvarande förfalla, än att antaga annat förslag. Jag önskar deremot, att denna Kammaran må uttala den åsigten, att

Ang. ändring
i förordning-
gen om kyrko-
stämma.
(Forts.)

sjelfskrifvenheten bör försvinna och anhåller därför om bifall till motionärens förslag.

Med Herr Jonas Andersson instämde Herr *Olof Andersson*.

Herr Abraham Rundbäck: Då jag redan tre gånger förut haft ordet i denna fråga för att yttra mig *emot* borttagandet af presterskapets sjelfskrifvenhet till ordförandeplatsen i skolrådet, vill jag nu blott fästa uppmärksamhet å ett enda skäl deremot, som förut under diskussionen icke kommit på tal. Jag är nemligen folkskoleinspektör och jag kan derföre af egen erfarenhet vitsorda, att samtliga inspektörer måste komma i den allra största förlägenhet, om presterskapet skildes från denna nuvarande befattning i skolrådet. Herrarne kunna ej göra sig någon föreställning om den ständiga och lifliga beröring folkskoleinspektörerna hafva med ordförandena i skolraden inom församlingarne. Så länge pastorn i församlingen är sjelfskrifven ordförande, hafva vi att göra med en embetsman, en person hvilken sorterar under samma myndighet som folkskoleinspektören, och kunna anmäla honom der, i fall han ej fullgör sina åligganden, och dessa äro sannerligen hvarken små eller få så väl hvad beträffar det myckna skrifveriet både till Ekklesiastik-departementet och konsistorium som den mängd uppgifter af alla möjliga slag, som de skola lemna till folkskoleinspektörerna. Om skolrådet icke efterkommit hvad lag och författningar föreskrifva, så är det folkskoleinspektören som skall göra ordföranden uppmärksam derpå och, om icke rättelse vinnes, anmäla förhållandet i domkapitlet. Om nu en enskild person, som icke sorterar under någon myndighet, icke är tjänsteman, blir ordförande i skolradet, så kan det hända, att han icke bryr sig om att svara på domkapitlets eller folkskoleinspektörens skrivelser, eller icke lemna begärda uppgifter, och huru skall man då förfara med en sådan person? Jag yrkar saledes äfven på denna grund bifall till Utskottets förslag.

Herr Albert Staaff: Jag vill endast yttra några få ord. Herr Lyth har nemligen ansett det af mig framställda förslag till förändrad redaktion i vissa delar af den i frågavarande paragrafen böra förfullständigas i så måtto, att, då der talas om, att till ordförande i skolrådet kan utses annan person än pastor i församlingen eller den hans embete utöfvar, borde särskildt bestämmas, att denne skulle vara ledamot af skolrådet. Detta tillägg anser jag vara lümpligt och jag förenar mig derföre uti Herr Lyths i sådan syftning framställda yrkande.

Herrar *Fahlén* och *Örtqvist* instämde med Herr Staaff.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen, som under öfverläggningens fortgång uppkommit, upptog de yrkanden, som blifvit gjorda, samt gaf, enligt dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick; dels på bifall till Herr Staaffs under öfverläggningen framställda ändringsförslag med det tillägg i samma förslag, som Herr Lyth påyrkat och Herr Staaff sedermera biträdt;

dels dernäst på yrkandet att, med afslag å förra delen af Utskottets hemställan, motionärens förslag måtte antagas med tillägg af en sådan skrivelse, som Utskottet i senare delen af sin hemställan föreslagit; dels vidare på återremiss; dels ock slutligen på afslag; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den sistnämnda meningen. Votering blef då begärd, i följd hvaraf fråga uppstod om kontraposition. För dennas bestämmande upptog Herr Talmannen änyo de öfriga yrkandena samt förklarade, efter derå gifna propositioner, sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till det i motionen framlagda förslag med tillägg af en sådan underdånig skrivelse, som Utskottet i senare delen af sin hemställan föreslagit. Men äfven angående kontrapositionen äskades votering, och blef alltså, sedan till kontraposition i denna omröstning antagits bifall till Utskottets förslag, en så lydande voteringsproposition först uppsatt, justerad och anslagen:

Ang. ändring i förordningen om kyrkostämman.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i voteringen öfver Lag-Utskottets utlåtande N:o 4 antager deras mening, som yrka att, med afslag å Utskottets författningsförslag, motionärens i ämnet afgifna förslag, med tillägg af en sådan underdånig skrivelse, hvarom Lag-Utskottet hemställt, måtte af Kammaren bifallas,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, är till kontraposition antagen deras mening, som yrka bifall till Utskottets hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 73 ja mot 70 nej; hvarom den voteringsproposition, som derefter uppsattes för hufvudvoteringen, erhöi följande lydelse:

Den, som afslår hvad Lag-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 4,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å det af Utskottet i berörda utlåtande framlagda författningsförslag, bifallit det förslag som blifvit framställt i Herr J. N. Bieserts motion, N:o 22, med tillägg af en sådan underdånig skrivelse, hvarom Lag-Utskottet hemställt.

Den senare omröstningen utföll med 83 ja mot 63 nej; och hade alltså Utskottets hemställan afslagits.

§ 2.

Till behandling förekom Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 8), i anledning af Herr Per Nilssons från Christianstads län motion, angående undervisningsmedelande i folkskolan uti rikets grundlagar m. m.

Ang. införande af nya undervisningsämnen i folkskolan.

Ang. införande af nya undervisningsämnen i folkskolan.
(Forts.)

Utskottet hade, beträffande denna motion, hvari föreslagits: att i hvarje folkskola skall meddelas kännedom om gällande förordningar angående kommunalstyrelse, kyrkoråd, skolråd och landsting samt grundlagar och strafflag, funnit sig böra tillstyrka,
att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd från Riksdagens sida.

Ordet begärdes af motionären

Herr Per Nilsson i Kullhult: Ehuru obehagligt det är att vid denna sena timme på dagen upptaga Kammarens tid med en motion, som jag väl inser icke hafva mycken utsigt till framgång i Kammarerna, anser jag densamma dock hafva alltför mycket skäl för sig för att, såsom man säger, låta den i tysthet begravas. Hvad jag i detta ämne erfarit såväl i tal som skrift har varit anledningar till mitt beslut att väcka det nu ifrågakarande förslaget. Som vi veta äro våra fångelser öfverfyllda och brottmålsannalerna vitsorda, att brottens antal snarare till- än aftager. Nu har jag i brochyren öfver detta ämne sett framkastas det spörsmål, huruvida ej möjligen någon förändring till det bättre härutinnan skulle kunna åstadkommas genom våra folkskolor: och till en dylik förmodan synes mig att man äfven kunnat hafva skäl, sedan nu folkskolorna fortgått i nära ett tredjedels sekel. Det tyckes dock, som om verkligheten, beklagligt nog, icke motsvarade denna förhoppning; och jag har sökt finna orsaken dertill delvis i den omständigheten, att landets ungdom i våra folkskolor icke bibringas ett noggrant klart begrepp om samhället och dess grundinstitutioner. Det är af denna anledning och då jag för öfrigt anser, att en om och ringa kunskap i dessa ämnen bör egas af en hvar medlem i samhället, som jag väckt motion i dylikt syfte.

Utskottet har emellertid afstyrkt densamma, bland annat, på den grund, att undervisningen i de af mig ommända läroämnena lämpligare kunde meddelas vid rikets folkhögskolor och det åsyftade ändamålet sålunda vinnas. Mot detta skäl vore intet att invända, förutsatt att dylika folkhögskolor, der akademiskt bildade lärare äro anställda, funnes öfver allt i riket. Men med det nuvarande ringa antalet af dessa skolor vågar jag påstå, att icke 1,000-delen af landets ungdom har tillfälle att besöka dem.

Vidare säger Utskottet, att den ålder, vid hvilken lärjungarne gemenligen besöka folkskolorna, gjorde föga troligt att de skulle vara symnerligen mottagliga för dylik undervisning. Jag tror dock, att lärjungen de tvänne sista åren han bevisar folkskolan — d. v. s. åren före det, då han skall gå till Herrans Nattvard — icke kan visa sig oemtaglig för den undervisning, som jag med min motion afsett.

Jag har för öfrigt, såsom jag tror, på goda skäl påpekat, att flera af de ämnen, som nu läsas i folkskolan, gerna kunde maka åt sig och lemna något utrymme åt de nya ämnen, jag föreslagit. För närvarande är det hufvudsakligen utanläsning af katekesen och bibliska historien, som upptager läsetimmarne, men jag hemställer, om det icke vore en särdeles välbetäckt förändring, om äfven sådana ämnen, hvaraf lärjungarne sedermera vid inträdet i det praktiska lifvet kunde hafva

gagn, uti folkskolan infördes. Detta har för mig varit tillräckligt skäl att framlägga motionen. Ingen må tro, att de religiösa åsigtarna eller den religiösa andan hos barnen derigenom skulle lida. Religionsundervisningen kan ej blifva på något sätt störd eller försummad derigenom, att en del utanläsning borttages och några nya samhällsviktiga ämnen i stället införas på folkskolans läsordning. Emellertid vill jag icke längre upptaga tiden, då Kammaren torde vara uttröttad af den långa diskussionen i den föregående frågan, utan slutar med att i korthet yrka bifall till min motion.

Ang. införande af nya undervisningsämnen i folkskolan.
(Forts.)

Herr Ehrenborg: Enligt min uppfattning har Utskottet uti föreliggande betänkande kanske sagt både för litet och för mycket i anledning af Herr Per Nilssons motion. Om jag varit i Utskottets ställe, tror jag nästan, att jag skulle hafva delvis ifrågasatt sådana åtgärder, motionären begärt, nemligen i hvad hans förslag afser grundlagarne och kommunallagarne: dock icke så, att jag skulle vilja ålägga skolbarnen att studera t. ex. Riksdagsordningen och än mindre den hårdsmätta Tryckfrihetsförordningen, men möjligen hade det kunnat vara skäl för Utskottet att ingå i undersökning, huruvida uti undervisningen i folkskolan ej kunde inrymmas meddelandet af någon kunskap i sjelfva hufvudformerna för vårt lands författning, sådan den i Regeringsformen innehålles, äfvensom i de former, hvari vårt kommunala lif rör sig. Kanske hade ett förslag i den riktningen icke varit främmande för saken, ty det synes mig, att lika väl som barnen böra känna vårt lands geografi, lika väl böra de också veta något om sitt fosterlands statsförfattning och kommunalförvaltning. Jag vill dock icke yrka, att någon förändring i denna syftning nu skall ske, utan jag begärde ordet egentligen därför, att jag i betänkandet saknar ett bestämt bemötande af motionärens förslag derom, att *strafflagen* skulle göras till föremål för skolbarnens studier. När jag såg utlåtandet (jag bekänner, att jag då ännu ej läst motionen), förvånade jag mig högligen och undrade i hvad ändamål folkskolans uppväxande ungdom skulle studera strafflagen. Icke kunde det väl vara motionärens mening, att barnen i folkskolan skulle uppammas till den juridiska banan, utan meningen var antagligen att afskräcka från brott eller gifva ett rättesnöre för hvad som bör göras och icke göras. Då jag i afton genomläste motionen i kansliet, blef jag också förvissad, att detta senare varit motionärens mening. Motionären säger nemligen: »Det synes mig vara klart, att hvarje medlem i samhället bör erhålla redan i sin barndom, då begreppen om rätt och orätt bildas, kunskap om de kriminella lagarne, på det han aldrig sedermera må kunna *freda sitt samvete* dermed, att han ej visste, det den af honom begångna förseelsen *var ett brott* mot samhällets lagar.» Och här-efter uppräknar motionären en hel mängd svåra brott, såsom förfälskningsbrott, ärekränkning, stöld etc., förmenande, att obekantskap med lagens stadgande i många fall är orsaken till begaendet af dylika brott. Hur står det väl till, mine Herrar, med ett samvete, som genom kännning af strafflagen behöfver upplysas om att dylikt är brott? Nej, äfven om sedligheten berodde af studier, skulle jag ej kunna föreställa mig, att studerandet af 1864 års strafflag vore det rätta studium för

Ang. införande af nya undervisningsämnen i folkskolan.
(Forts.)

läggandet af grunden till sedlighet, och det är min fullkomliga öfvertygelse, att den dertill ej gifver den ringaste kraft. Men sedligheten beror icke på studier, utan derpå, att viljan genom god uppfostran och de medel, som inverka på människohjertat, fått en god riktning. Motionären har här gjort sig skyldig till ett svårt misstag, som jag velat framhålla, på det att — om motionen återkommer — det må vinna rättelse. Det bör också icke vara motionären obekant, att bland de samhällsmedlemmar i vårt land, hvilka äro sedliga eller borgerligt oförvitliga, största delen lever i fullkomlig obekantskap med 1864 års strafflag. Lika väl torde motionären veta, att — med undantag af juristerne, som naturligtvis måste för yrkets utöfvande vara förtrogne med landets lagar — de, som äro mest hemmastadde just uti strafflagen, äro fangarne på Långholmen, Landskrona och i våra andra straff-fängelser, eller med ett ord just förbrytarna. Så anföres t. ex. uti Justitie-ombudsmannens berättelse att, så länge straff-fängen icke nödvändigt behöfde stå ut en del af straffet i enrum, brottslingen ofta var så försigtig, att, då han gjorde t. ex. inbrott, han på samma gång tillade ett annat brott genom att t. ex. sätta eld på ladugården, för att med säkerhet blifva dömd till gemensamhetsfängelse. Det ifrågasatta studiet vore således visst icke egnadt att afleda brottslighet, utan antagligen snarare att »väcka den björn som sover», genom uppkallandet af nya lidelser.

Jag framställer intet yrkande. Jag vill endast hafva till protokollet antecknad min önskan att, om motionärens förslag i en eller annan form skulle återkomma, strafflagen för all del icke måtte vara med.

Herr Toll: Vi hafva under behandlingen af den nyss afslagna frågan haft glädjen höra de vackraste vitsord om vår folkskolas framsteg. På samma gång som detta väcker min glädje, byser jag allvarliga betänkligheter att förrycka undervisningen vid dessa folkskolor så, att den skulle bibringas i olämplig form eller på ett sätt, som icke stämmer öfverens med folkskolans natur. Utskottet har sökt att göra rättvisa åt andan i motionärens framställning, men det har syntts oss som om motionären förgätit, att folkskolan består af små barn på 12 eller 15 års ålder. Jag frågar, huru man skall kunna bibringa barn vid den åldern kunskaper i de ämnen, motionären framhåller. Jag tror, att de, som haft med folkskolan att göra och erfarit, huru barnundervisningen bör bedrivas, måste erkänna omöjligheten att åstadkomma, hvad motionären önskar. Det förutsätter nemligen i det lättörliga barnasinnets med dess tusen vexlande intryck en uthållighet och förmåga att genomtränga en mera allvarlig uppgift, som der icke finnes och, i förtid påkallad, lätt kan medföra förslappning och bristande mottaglighet för *all* undervisning. En dylik våda lärar desto hellre böra undvikas, som, derest behovet för folkets söner af någon känedom i de ämnen, motionären förordar, skulle uppkomma, vi ju hafva vara folkhögskolor att tillgå för detta ändamål.

Hvad Herr Ehrenborg yttrat om olämpligheten att inrymma strafflagen i barnundervisningen, godkänner jag fullkomligt, och derom har Utskottet äfven varit öfverens, men jag skulle, för min del, vilja säga

detsamma om motionärens framställning angående kommunallagarne. Fäster man sig nu icke vid att 5 § i vår nu gällande folkskolestadga, rörande undervisningen vid folkskolelärare-seminarierna, äfven upptager undervisning i svensk statskunskap, hvaraf tillämpning ju kan göras der sådant finnes lämpligt, utan att vidare åtgärder behöfva för det ändamålet vidtagas, så tror jag dock, att, om barnauppfostran rätt bedrifves, så ligger samhällsandan i barnasinnet, innan barnet ännu hunnit läsa en rad i vare sig kommunallag eller strafflag. Vi böra för öfrigt komma i håg, att folkskolan behöfver utvidgas i andra riktningar och Utskottet har äfven antydt, huru ett stort antal barn ännu saknar undervisning, utan att derifrån afhållas genom naturfel. Enligt statistiska uppgifter finnas icke mindre än nära 16,000 sådana barn. I stället för att utvidga folkundervisningen i den af motionären angifna riktning, torde det då långt hellre vara skäl verka derhän, att tillträde till folkskolorna bereddes denna mängd af barn. Det kan emellertid vara obehöfligt att vidare upptaga tiden med tal härom, då Utskottet i betänkandet nedlagt sina åsikter, och jag är öfvertygad, att hvar och en, som är intresserad af frågan, äfven tagit kännedom om dess innehåll. Jag yrkar bifall till betänkandet.

Ang. införande af nya undervisningsämnen i folkskolan.
(Forts.)

Herr Uhr: Som jag instämt i motionen, skulle jag gerna också velat instämma med motionären; men olyckligtvis vände han sig från de fleste inom Kammaren, så att jag åtminstone icke blef i tillfälle att uppfatta det allra ringaste af hans yttrande. Det var för öfrigt knappt någon i Kammaren, som icke samtidigt talade, och deraf förstod jag, att de icke ville höra på hans grafsång och att motionen var så afgjordt död, att det icke lönade mödan yttra något vidare i frågan, hvarföre jag också afstår derifrån.

Öfverläggningen förklarades slutad. Sedan propositioner gifvits å de yrkanden, som förekommit, blef Utskottets hemställan bifallen.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 4, angående väckt motion om ändring i 9 och 12 §§ Riksdagsordningen.

§ 4.

Skedde föredragning af Banko-Utskottets memorial N:o 6, med förslag angående användningen af bankovisten för år 1874.

Efter att hafva tagit i betraktande de förslag rörande ifrågasvarande ämne, som blifvit framställda dels i Kongl. Maj:ts nädiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, dels i tvänne inom Riksdagen af Herrar Ola Månsson och Hans Larsson väckta motioner, dels ock i bankofullmäktiges infordrade yttrande öfver frågan, hade Utskottet, med uttalande af den åsigten, att en lämplig fördelning af bankovinsten mellan statsverket och Riksbanken nu och framgent skulle lända begge till fördel, erinrat att den fördelningsgrund, som i Kongl. Maj:ts nyssberörda proposition blifvit föreslagen och af

Ang. bankovinstens användning.

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

fullmäktige tillstyrkt, vore densamma som den, hvilken vid två nyligen hållna riksdagar af Andra Kammaren ansetts vara den lämpligaste. I öfverensstämmelse med denna åsigt hade Utskottet, som förklarade sig i synnerhet vilja framhålla vigten af den grundsatsen, att nu föreslagna fördelningsgrund måtte för framtiden, så vidt möjligt, iakttagas, funnit sig böra hemställa:

att Riksdagen, med afslag å Herrar Ola Månssons och Hans Larssons motioner, måtte besluta att till Riksgäldskontoret skall från Riksbanken under år 1876, å tid som fullmäktige bestämma, öfverlemnas ett belopp af kronor 1,876,151,22, utgörande tre fjerdedelar af Riksbankens för år 1874 bokförda vinst, samt den återstående fjerdedelen, utgörande kronor 625,383,74 åt Riksbanken bibehållas.

Mot detta förslag var reservation inom Utskottet afgifven af Herrar *Gumælius, G. Jonsson, Ake Andersson, Wigardt, Lyttkens, C. I. Bengtsson* och *Ola Månsson*, hvilka uppå anförda skäl yrkat:

att af Riksbankens behållna vinst för år 1874, som utgör kronor 2,501,534,96, må 1,250,000 kronor till Riksgäldskontoret öfverlemnas under år 1876, på den tid bankofullmäktige bestämma, och återstoden, kronor 1,251,534,96, i Riksbanken bibehållas att, då bankofullmäktige finna sådant lämpligen kunna ske, begagnas till inköp af goda utländska statspapper, som vid behof kunna användas för att stärka metalliska kassan.

Efter det att Utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes nu ordet af

Herr *Gumælius*, som yttrade: Såsom reservant mot detta Utskottets förslag, tillika med de fleste Utskottets ledamöter från denna Kammare, tillåter jag mig att yrka afslag å Utskottets förslag och bifall till reservationen, och hemställer alltså, att af Riksbankens behållna vinst för år 1874, som utgör kronor 2,501,534,96, må 1,250,000 kronor till Riksgäldskontoret öfverlemnas under år 1876, på den tid bankofullmäktige bestämma, och återstoden, kronor 1,251,534,96 i Riksbanken bibehållas att, då bankofullmäktige finna sådant lämpligen kunna ske, begagnas till inköp af goda utländska statspapper, som vid behof kunna användas för att stärka metalliska kassan.

Jag skall icke tillåta mig upptaga Kammarens tid med att återupprepa de skäl, som reservanterne i tryck anført, och om hvilka jag förmodar, att de Kammarens ledamöter, som något intressera sig för denna fråga, tagit kännedom; men då denna reservation, till skyndsamlighets vinnande, skrefs, innan ens betänkandet var färdigt och sålunda i detsamma förekommer en del saker, som kanske borde hafva bemötts i reservationen, ber jag att i stället nu få göra detta.

Betänkandet, hvilket är ovanligt långt, upptager först, som Herrarne finna, en redogörelse för de i hithörande ämne väckta förslag, samt för bankofullmäktiges yttrande i frågan, hvarefter, när Utskottets eget yttrande kommer, Utskottets flertal haft den godheten draga försorg om framläggandet af en utförlig och rätt intressant redogörelse, huru med bankovinsten förhållit sig under alla tider ända sedan 1830-talet. Detta har varit särdeles vänligt af Utskottets flertal. ty

de synas hafva gjort detta i det syfte, att vi reservanter skulle deruti hafva ett stöd för vår reservation. Det framgår af nämnda redogörelse, att af bankovinsten, som under hela denna tid utgjort vid pass 60 millioner riksdaler, hafva 37 millioner blifvit utbetalda till Riksgäldskontoret och 23 millioner behållits i Riksbanken. Utskottet erinrar om, att detta förhållande, att $\frac{3}{5}$ af bankovinsten gått till Riksgäldskontoret och endast $\frac{2}{5}$ behållits åt Banken, framkallat många strider. Emellertid tror jag icke, att det finnes någon i Utskottet, naturligtvis icke ibland mindretalet, men icke ens bland flertalet, måhända icke ens i hela Riksdagen, som icke nu är belåten med, att dessa strider gifvit det resultat, att vi i närvarande ögonblick hafva fulla 30 millioner kronor i bankens fonder, och detta synes bäst deraf, att äfven Utskottets flertal föreslagit att något öka bankens reservfond, ehuru det icke velat dervid gå så långt som vi. Det är dock underligt, att, när hittills genom många strider banken fått behålla ungefär $\frac{2}{5}$ af sin vinst, och man omsider kommit derhän, att äfven de förre motståndarne instämma i den åsigten att banken bör få behålla en del af vinsten, man just då föreslar såsom bankens behållna andel af bankovinsten ett mindre belopp, än som hittills i medeltal tillagts densamma, likasom det å andra sidan förefaller märkvärdigt, att man från Utskotts-flertalets sida uttalat, att sådant skall ske för en obestämmd framtid — »framgent» — hvadan det tyckes hafva för afsigt att stärka banken, snart sagt i oändlighet, blott det icke går för hastigt. Vi hafva redan haft exempel på, att de enskilda bankerna börjat stärka sina reservfonder i större skala än tillföre, och det är helt naturligt, att de skola göra detta efter den nya banklagstiftningen, då de på dessa reservfonder få grunda sedelutgifning, men då vore det underligt om icke detta förhållande skulle innefatta en kraftig maning för Riksbanken att jemväl stärka *sin* reservfond, hvilken i väsendtlig mån skall möta det ökade gulduktag, som under vissa förhållanden kan bli en följd af de enskilda bankernas större sedelutgifning.

Det är ett ord, som särskildt framhållits i Banko-Utskottets motivering och som tyckes vara slagordet i år, och det heter: »ryckningar». Utskottets flertal anser nemligen, att »hastiga och på förhand oberäknliga ryckningar framåt eller tillbaka» böra undvikas och föreslår derföre, att banken skall af sin under år 1874 upplupna vinst utbetala $\frac{3}{4}$ -delar med 1,800.000 kronor till Riksgäldskontoret. Det vill förefalla mig, att utbetalningen af ett mindre belopp skulle åstadkomma mindre ryckningar än utbetalandet af ett större, men denna min uppfattning beror väl på att jag icke kunnat sätta mig fullt in i Utskottets flertals tankegång. Då Utskottet föreslår, att af Riksbankens bokförda vinst tre fjerdedelar öfverlemnas till Riksgäldskontoret, men den återstående fjerdedelen reserveras åt Riksbanken, så skulle skälet vara en önskan och förhoppning, att man sålunda kunde för all framtid uppgöra säker beräkning, huru stor denna vinst skall blifva: men intet menskligt förutseende lär vara tillräckligt att med säkerhet uträkna, hvad som i framtiden kan ske, vare sig med hänsyn till vinsters belopp eller Riksdagens beslut.

Utskottet har slutligen anfört ett skäl, hvilket torde ha ansetts

Ang. bankovinstens användning.
(Forts.)

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

böra, särdeles inom denna Kammare, vara talande, nemligen att denna Kammares flertal vid tvenne »nyligen hållna» riksdagar ansett det lämpligast att låta Riksbanken behålla just en fjerdedel af sin vinst och öfverlemnna de tre andra fjerdedelarne till Riksgäldskontoret. Men dessa nyligen hållna riksdagar voro icke de tvänne senaste riksdagarne, ty då hade Andra Kammarens flertal en helt annan åsigt, och denna åsigt blef äfven vid begge tillfällena Riksdagens beslut, nemligen att hela bankovinsten, eller åtminstone större delen deraf, skulle i banken bibehållas. Hade Banko-Utskottet velat söka en medelväg mellan de tvänne motsatta meningarne, den ena, att Riksbanken ej borde behålla mera än en fjerdedel af sin vinst, och den andra, att bankovinsten borde till hela eller större delen åt banken reserveras, så hade Utskottet kommit till ungefär samma slut, som dess mindretal, eller att hälften af vinsten borde till Riksgäldskontoret öfverlemnas, men den andra hälften reserveras åt banken.

Utskottet hade med skäl kunnat säga, att det vore lämpligt att Riksbanken finge behålla någon del af sin vinst; och det är just detta mindretalet af Utskottet föreslagit, då det hemställt att fem procent å grundfonden, som är 25 millioner, skulle med 1,250,000 kronor öfverlemnas till Riksgäldskontoret, men återstoden i banken bibehållas, en fördelning, som, i betraktande af nyttan af en ökad afkastning af bankens rörelse för den kommande tiden och på öfriga i reservationen anförda skäl, enligt reservanternes åsigt torde vara den för banken lämpligaste. Vi reservanter hafva för öfrigt trott att det visserligen kunde vara skäl att nu, då statens finansiella ställning sådant tillåter, i Riksbanken bibehålla än mera af bankovinsten, helst vi på de i reservationen anförda grunder anse ett ökad behof af rörelsemedel snart nog kunna komma att i landet göra sig känt, då det vore godt och nyttigt att emot ett sadant behof hafva trüffat sina försigtighetsmått; och vi hafva föreställt oss att det vore bättre att, då staten ett annat år verkligen behöfver hela bankovinsten, som Riksbanken dämera lättare kunde afstå, staten då äfven erhöle hela vinsten. Och vi hafva slutligen trott, att det gamla ordspråket: »Hvad du kan göra i dag, uppskjut icke till i morgon!» äfven i nu förevarande fråga hade sin fulla giltighet.

Jag hemställer om bifall till reservationen.

Häruti instämde Herr *Erik Olsson*.

Herr *Ola Månsson*: Man må hafva hvilken föreställning som helst om Riksbanken å ena sidan och de enskilda bankerna å den andra, om hvilket som kan vara bäst, antingen att Riksbanken genom att få behålla sin vinst blifver så stark, att han slutligen ensam kunde upptaga större delen af penningarörelsen i landet, eller att, såsom nu är förhållandet, de enskilda bankerna äro de, som drifva de största penningaffärerna och således äfven tillägna sig större delen af behållningen utaf rörelsen, så måste man väl i alla fall medgifva, att, om det skall finnas en Riksbank, densamma bör vara så solid och säker, att den har för rörelsen en större betydelse, än någon af de enskilda större bankerna. Detta har också varit den enda anledningen till min

motion derom, att Riksbanken skulle få behålla hela sin vinst. Jag tror också att sådana tider stunda, då det kan vara godt att Riksbanken befinner sig i en så tryggad och säker ställning, att den kan uppfylla de ökade anspråk, som från allmänhetens sida då ställas på honom. Att det deremot ej varit min afsigt att gynna vare sig det ena eller det andra bankintresset, derom kunna Herrarne vara fullt förvissade.

*Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)*

Bankofullmäktige hafva såsom sin åsigt yttrat, att Riksbanken för närvarande ej är i behof af hela sin vinst, och Banko-Utskottets majoritet har troligen härpå i främsta rummet grundat sitt förslag, att endast en fjerdedel af vinsten skulle åt banken bibehållas. Åtskillige af Utskottets ledamöter hafva emellertid varit af en annan mening och i en reservation föreslagit, att Riksbanken skulle behålla den ena hälften af vinsten och öfverlemna den andra till Riksgäldskontoret. Mig förefaller emellertid besynnerligt, att i en tid, då statsverket icke har något behof af denna vinst, banken icke skall kunna få behålla densamma. Rätta tiden därför synes nu vara inne; och jag tror icke, att någon skall kunna säga, att Riksbanken icke kan göra dessa medel fruktbarande lika väl och bättre än Riksgäldskontoret.

Då jag emellertid icke kan hoppas på båda Kamrarnes bifall till min motion i dess helhet, så måste jag väl afstå från mitt deri framställda förslag om reserverande af *hela* 1874 års bankovinst åt Riksbanken, samt ansluta mig till reservationen eller yrka, att halfva vinsten måtte få kvarstanna i Riksbanken att för dess egna ändamål användas.

Herr Friherre Fock: Det betänkande, som Utskottet afgifvit i denna fråga, är så fullständigt — det innehåller en så uttömmande utredning af frågans alla delar — att jag i det hänseendet kan fatta mig ytterst kort. Jag skulle icke alls hafva yttrat mig, om icke jag i egenskap af fullmäktig i Riksbanken deltagit i den tillstyrkan om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i ämnet, hvilket blifvit af fullmäktiges, flertal omfattadt; och jag begagnar detta tillfälle att öppet förklara det jag hvarken af reservationer till Utskottets betänkande eller af den hittills förda diskussionen fått anledning att ändra åsigt.

Resultatet af det beslut, som vi här må komma att i frågan fatta — det må nu ske i dag eller i morgon — är, hvad jag tror, i och för sig sjelf af mycket liten betydelse. Det står lyckligtvis så väl till med Riksbanken, att dess soliditet icke lider något deraf, att den får några hundra tusen kronor mer eller mindre af vinstmedlen och dess ställning är så tryggad genom både grundfond och reservfond, att något verkligt behof i sådant hänseende för närvarande icke förefinnes. Någon tvekan kan väl icke heller finnas derom — och någon sådan har icke heller förekommit i Utskottet, då hvarken betänkandet eller reservationen derom innehålla någon antydning — att ja icke af en sådan rörelse, som den Riksdagen genom banken drifver, äfven staten skulle kunna påräkna någon behållning, någon utdelning eller andel för fyllande af sina behof, och att icke således någon del af bankovinsten bör för statsverkets räkning afsättas. Desto större tvekan kan naturligtvis uppstå i fråga om det belopp, som i nämnda hänseende

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

ma anses böra för ena eller andra ändamålet aflätas. Och huru stor denna tvekan varit, derom vittnar alltför väl detta Banko-Utskottets betänkanke, och derpå har äfven den förste talaren redan fäst uppmärksamhet. I detta hänseende hafva stora vexlingar fram och tillbaka förekommit: än har staten tagit bankovinsten, än har banken fått behålla densamma; i allmänhet har den delats, utan att någon princip härför varit antagen. Inom bankofullmäktige, der jag var en af de yngste och således hade allt skäl att sluta mig till de äldres erfarenhet, var den åsigten temligen allmänt gällande, att för banken och dess säkra utveckling och framgång det vore särdeles fördelaktigt, om man kunde komma ifrån dessa ständiga ryckningar, dessa anspråk från staten, i detta fall representerad af Regeringen, och från banken, här representerad af Riksdagen; — om man kunde komma ifrån dessa tvister, som mången gång öfvergått till tvister emellan de båda Kamrarna i fråga om det större eller mindre belopp, som af bankovinsten borde för statens allmänna behof afsättas. Man trodde då — detta var fullmäktiges åsigt, och den är uttalad i deras i frågan afgifna betänkanke — att, om man begagnade ett sådant tillfälle, som det närvarande, då några tvingande behof hvarken för staten eller för banken förefunnos, men ett Regeringens förslag i ämnet föreläge, att ge Regeringens önskingar till mötes genom antagande af dess förslag, och på samma gång uttalade den grundsatsen, att ett sådant förhållande jemväl för framtiden, så vidt icke några svåra omständigheter föranledde till undantag derifrån, borde blifva gällande, derigenom skulle åstadkommas just den trygghet och säkerhet, som de äldre bankofullmäktige, till hvilka jag trodde mig böra sluta mig, ansago vara önskvärd.

Banko-Utskottet lägger också särdeles mycken vikt vid uppmanendet af ett sadant mål, da det säger: »det jemna framåtskridandet är för hvarje kreditinrättning och i synnerhet för en centralbank af största vikt och vida att föredraga framför hastiga och på förhand oberäkneliga ryckningar framåt eller tillbaka, helst som dessa för hvarje gång skola bero af politiska förhållanden, som alltid måste vara främmande för Riksbankens uppgift såsom kreditanstalt.» Jag kan, i motsats mot den förste talaren, för min del icke annat än helt och hållet här vid lag instämma med Utskottet. Man kan visserligen uttala den önskan och instämma deruti, att Riksdagen måtte förstärka Riksbanken och dess kraft att med metallisk kassa möta de anspråk, som i det fallet på Riksbanken ställas. Men jag får först och främst bedja Herrarne besinna, att den bankovinst, hvarom nu är fråga, icke skall utbetalas förrän nästa år, och dessförinnan hafva vi redan en ny bankovinst att besluta om. Huru dyster man än må se framtiden an, tror jag likväl icke, att vi för närvarande böra frukta för att den skall blifva så mörk, att något tvingande behof redan förefinnes att öfvergifva möjligheten att få en viss bestämd princip i detta hänseende åtminstone på försök antagen. Bankens metalliska kassa har, såsom i reservationen uppgifves, under de sista månaderna af året och i början af innevarande år nedgått. Orsaken härtill är, såsom vi alla väl känna, underbalans i handeln. Denna balans måste betäckas med guld eller metallisk valuta, ty den kan icke hjälpas eller förhindras

genom användandet af någon bankovinst. Guld kunna vi icke skaffa på annat sätt än genom att inköpa vexas för att genom deras presenterande på den utländska marknaden få guld i utbyte, och är tillgången å utländska vexas så ringa att den ej motsvarar de likvider, som i utlandet skola verkställas, måste skilnaden nödvändigt betäckas med guld, till dess handeln vänder sig åt andra hållet och man kan reparera den lucka, som uppstått. För min del har jag, sasom jag redan förut nämnt, af fullaste öfvertygelse instämt uti och förenat mig med fullmäktiges majoritet. Jag tror, att den lugna utveckling af Riksbanken, som på detta sätt skulle åstadkommas, måhända skall vara det bästa sättet att verkligen kunna med jemnmod gå till mötes dessa påkänningar, hvilka reservanterna så lefvande målat, då de säga, att de komma »hastigt som vindkastet och häftiga som stormen».

Jag har, för min del, intet yrkande att framställa.

Herr Hammarberg: Tillhörande den majoritet inom Utskottet, som medverkat till det föreliggande förslaget, har jag ansett mig böra yttra några ord om min ställning till detsamma. Da jag måste taga för gifvet, att hvar och en inom Kammaren har genomläst detta betänkande, så får jag i hufvudsak dertill hänvisa, emedan det fullständigt innehåller de skäl, som ledt majoriteten i detta hänseende, och hvilka således äfven varit för mig bestämmande. Bankofullmäktige hafva, sasom redan blifvit anfördt, tillstyrkt förslaget, och då jag måste antaga, att detta har skett till följd af mogen pröfning och den bättre sakkännedom, som de framför någon annan måste ega, så har detta varit ett stöd för den mening, som af Utskottets majoritet omfattats.

I Utskottets utlåtande omförmälas de »ryckningar», som gjort sig gällande i fråga om fördelningen emellan statsverket och Riksbanken af dennas vinstbelopp, och detta utvisas äfven närmare af den vid utlåtandet fogade tabell. Deraf framgår, att det är egentligen vid tre betydande tillfällen som någon större del af bankens vinst för bankens egen räkning bibehållits. Det första var efter realisationens genomförande vid 1834 års riksdag, då man behöfde förstärka den klena grundfonden, som då utgjorde endast 5 millioner riksdaler banko. Sedermera fick banken bibehålla ganska litet af sin vinst intill 1857 års kris, hvarefter stränga åtgärder ansågos vara af nöden för att ytterligare förstärka bankens fond. Derefter åter var det obetydligt som af bankovinsten reserverades, till dess vid 1872 års riksdag den tanken uppstod att af bankens vinstmedel bilda en reservfond, hvilken tanke och vidare utvecklades vid de följande riksdagarna åren 1873 och 1874, då en reservfond bestämdes af 5 millioner riksdaler. Med dessa trenne undantag är det jemförelsevis obetydligt af bankens vinst som reserverats.

Emellertid har det visat sig, hvilka skarpa strider, som utkämpats om fördelningen af denna vinst, och det vore väl därför i hög grad önskligt, att omsider etablerades en princip i detta hänseende. Sasom sådan har af denna Kammare vid två särskilda riksdagar, nemligen åren 1870 och 1871, uttalats, att en viss procent af bankovinsten borde för bankens egen räkning reserveras, och den återstående delen

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

till Riksgäldskontoret utbetalas; och då nu Utskottet lagt just denna princip till grund för sitt förslag, har jag ansett densamma vara för mig, såsom ledamot af denna Kammarer, bindande.

Den talare, som först hade ordet, ville gifva en mindre bindande betydelse åt denna af tvänne Riksdagar uttalade princip, då man nämnde, att de tre följande Riksdagarne reserverat hela vinsten, och deraf drog han den slutsatsen, att man nu borde reservera åtminstone hälften, men jag tillåter mig deremot anmärka, att det vore en mycket mera följdriktig och logisk slutsats att nu reservera intet. Jag vill dock icke göra en sådan slutsats; det var vid nämnda riksdagar det särskilda förhållandet, att man beslutat sig för att uppbringa bankens reservfond till 5 millioner kronor; men då detta mål nu blifvit vunnet, så finnes intet skäl att icke återgå till det normala och att således reservera allenast en fjerdedel af vinsten.

En föregående talare yttrade äfven, att majoriteten i Utskottet, genom sitt beslut att årligen reservera en fjerdedel, utalat en åsigt, som kunde leda dertill, att Riksbankens grundfond skulle i oändlighet ökas. Må vara! Men om man går progressivt till väga, efter ett visst system, så veta ju såväl Riksbanken som Regeringen, hvad de hafva att rätta sig efter, och detta synes mig vara en öfvervägande fördel.

För öfrigt anser jag mig icke behöfva upptaga Kammarerens tid längre, ty Utskottets betänkande framhåller så klart och tydligt den princip, som i denna fråga gjort sig gällande, och den siste högt ärade talaren har så fallständigt utvecklat densamma, att för mig intet återstår att tillägga. Jag vill dock nämna, att jag icke kan helt och hållet underkänna de skäl reservanterne för sin afvikande mening anfört, men på grund af dessa skäl skulle man snarare kunna komma till den slutsatsen, att hela bankovinsten kunde afsättas. Jag yttrade också detta inom Utskottet, medgifvande att här föreläge vissa särskilda viktiga förhållanden, som icke vid föregående riksdagar förefunnits, till följd af den nya lagen för de enskilda sedelutgifvande bankerna, hvars verkningar kunna vara svåra att beräkna. Ehuru jag vid förra riksdagen icke var bland dem, som yrkade obetingadt bifall till denna lag, så ser jag dock ingen sådan vada nu vara för handen, att man behöfver måla upp spöken på väggen. Hårtill kommer, såsom den siste talaren anmärkte, att denna bankovinst, öfver hvilken nu är i fråga att disponera, icke kommer att utbetalas förrän nästa år, och skulle detta års erfarenhet utvisa någon betänklighet, så är man ju oförhindrad att vid nästa riksdag fästa uppmärksamheten derå och då reservera mera, om sådant finnes behöfligt. Men om man vidhåller den af Banko-Utskottets majoritet uttalade grundsats, så skulle vi om tio år sannolikt ha ökat Riksbankens reservfond med minst 8 millioner kronor. Det är ju nemligen att antaga, att bankens behållna vinst i mån af växande kapital och tilltagande rörelse årligen skall ökas, och tages då äfven i betraktande, att banken för det mesta innehåller tvänne års outdelad vinst, bör väl kunna beräknas, att banken vid den tiden skall innehafva närmare 10 millioner större rörelsekapital än dess nuvarande grund- och reservfond. Detta anser jag vara ett högeligen önskvärdt mål; en progressiv tillökning i bankens reservfond synes

mig vara helsosam och nyttig så väl för staten som för banken, hvilken då på ett naturligt sätt får utveckla sig och tilltaga i styrka.

På dessa skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

*Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)*

Herr H. Schultz: Den, som med uppmärksamhet läst Banko-Utskottets sakrika motivering till dess förslag, måste med förvåning hafva tagit del af den afgifna reservationen, ty denna reservation står till sin motivering i rak strid mot Utskottets åsikter. de der till största delen grunda sig på den sakkunskap, som bankofullmäktige i sitt utlåtande delgifvit Utskottet.

Bankofullmäktige hafva nemligen sagt, att banken genom afsättande af en fjerdedel af dess årliga vinst skulle kunna med den fond den nu eger se sig i stånd att fullgöra sitt åliggande att uppehålla såväl myntväsendet som lånerörelsen. När man nu granskar reservationen, finner man hvilket stort misstroende deri är uttaladt mot bankens förmåga att sköta dessa sina åligganden, ett misstroende, som naturligtvis måste drabba dess styrelse. För att börja med början af denna reservation, så hafva reservanterne såsom ett första skäl till deras åsigt, att hälften af bankovinsten borde för bankens räkning innehållas, anført den omständigheten, att den metalliska valutan under förlidna års 4 sista månader så betydligt nedgätt.

Jag vill då fråga: är 625,000 kronor, hvarom vi tvista, ett belopp, som skulle kunna i nämnvärd grad bidraga till betäckande af denna stora minskning i den metalliska valutan? Nej, dertill fordras sannemligen andra medel.

Dernäst förekommer i reservationen, att införandet af guldmyntfot i stället för silfver skulle vara så ofantligt farligt för banken.

Ja, derom kunna meningarne vara mycket delade, och de äro det också. Men säkert är att fullmäktige lättare kunna förstärka den metalliska valutan -- med guld än med silfver.

Dernäst skulle komma den stora vådan deraf, att de enskilda bankerna under förlidna år fått tillstånd att utgifva sedlar på guld.

Jag föreställer mig tvärtom, att det var mycket lyckligt för Riksbanken att denna lag kom till. Det kan omöjligen vara tu tal derom, att det ju icke är mycket lugnande att veta, att det numera finnes nära 30 banker som äro skyldiga att infria sina sedlar med metallisk valuta, hvilket förut ålåg endast Riksbanken.

Detta skäl betyder således ingenting.

Sedermera klandras, att de enskilda bankerna icke äro skyldiga att hålla större guldförråd än 10 procent af grundfonden. Ja, för voro de icke pligtiga att hålla någon metallisk valuta alls, ty de fingo sköta sig med Riksbankens sedlar, och då de nu äro skyldiga att hålla 10 procent mot grundfondsbeloppet, i guld, så tycker jag att detta är jemförelsevis betryggande.

Äfvenledes säga reservanterne, såsom skäl för sitt klander, att Riksbanken skulle vara skyldig hålla de enskilda bankerna till handa tillräckligt med guld.

Ja, hafva de enskilda bankerna sådana säkerheter att erbjuda, och är Riksbanken i tillfälle att lemna guld, om behofvet så fordrar, så hvarföre icke göra det? Men icke är Riksbanken skyldig att göra

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

några ansträngningar eller sätta sig sjelf i förlägenhet för att understödja en eller annan enskild bank. Jag för min del tror, att de enskilda bankerna hafva skaffat sig en erfarenhet så stor, att de icke låta det gå derhän, att de blifva beroende af den ena eller andra kreditanstalten, och dessutom tror jag att en eller annan af de större enskilda bankerna eger både förmåga och vilja att lemna sitt understöd åt de mindre, om det skulle vid något tillfälle behöfvas.

Vidare och slutligen hafva reservanterne anfört, att ett viktigt skäl för deras åsigt vore, att Kongl. Maj:t, enligt den vid sista riksdagen antagna lag för de enskilda bankerna, eger att genom lag föreskrifva, att deras sedlar å 5 och 10 riksdaler skola indragas och att de i stället skola fullgöra sina skyldigheter med utgifvande af guld. Detta är dock endast ett skrämskott, sasom en hvar kan inse. Ännu har icke något sådant beslut blifvit af Kongl. Maj:t fattadt, och det torde nog komma att dröja ett eller annat år, innan en sådan lag kan blifva utfärdad till efterlefnad. Jag tror således, att Herrar reservanter hafva god tid att tänka på den saken. Visserligen vet jag, att en motion i detta syfte blifvit väckt inom Första Kammaran, men det är långt ifrån att väcka en motion vid riksdagen och att få en lag vederbörligen antagen. På dessa skäl och då bankofullmäktige liksom Utskottet yttrat, att en fjerdedel af bankovinsten vore tillräcklig för bankens ändamål, kan jag icke finna annat, än att det vore stor fördel för banken, om en bestämd princip blefve af Riksdagen uttalad och fastställd angående fördelningen af bankovinsten. Jag vet visserligen, att en Riksdag icke kan binda kommande Riksdagar i detta syfte, men jag tror dock, att Riksdagen skall för framtiden respektera en sådan princip, synnerligast då, sasom nu, banken icke är i behof af de medel, hvarom nu är fråga. Statsverket kan deremot med fullt skäl anses berättigadt att, då en större vinst af Riksbankens rörelse uppkommer, erhålla en större andel af densamma, för att detta belopp må användas för statens behof och motsvara rüntan på det stora kapitalet af 30 millioner, som i Riksbanken finnes insatt. Jag anser därför, att Riksdagen bör besluta, att trefjerdedelar af bankovinsten skall tillfalla statsverket, hvarför jag får yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr August Pettersson i Hasselstad: De skäl reservanterne anfört äro för mig fullt öfvertygande, hvarför jag, i motsats till den föregående talaren, som uppträdt mot deras förslag, får yrka bifall till detsamma och afslag å Utskottets hemställan.

Herr Philipsson: Äfven jag ämnar tillstyrka bifall till reservanternes förslag, men icke på de af dem anförda skäl, hvilka jag icke kan fullkomligt gilla. Då jag har särskilda skäl för mitt tillstyrkande, är det naturligtvis angenämare för mig att kunna söka dem uti Utskottets betänkande samt just i den framställning, som bankofullmäktige afgifvit rörande bankovinstens fördelning, och der jag finner uttalad en åsigt, den jag anser fullkomligt riktig. Denna punkt återfinnes på sidan 4 af utlåtandet och lyder sålunda: »För främjande af Riksbankens jemna och tryggade förkofran i det allmännas

intresse, och i jembredd med penningarörelsens ökade kraf är det, enligt fullmäktiges mening, behöfligt och nyttigt, att en del af Riksbankens vinst städs bibehålles åt densamma för att i dess rörelse ingå och låta Riksbanken, under fullgörande af sin pligt såsom allmän statsanstalt att lemna afkomst af sitt kapital till bidrag för statens utgifter, genom frukterna af egen verksamhet följa landets allmänna utveckling.» Denna sålunda uttalade grundsats är så riktig, att väl icke mungen lärer vilja jäfva den. Deremot kunna åsigtorna vara delade om *sättet*, hvarpå denna grundsats bör tillämpas. Jag vill i sådant hänseende söka någon ledning i reglementet för Riksbanken. Banken har, enligt detta reglemente, i öfverensstämmelse med Rikets Ständers beslut och förordningen om banken den 22 September 1668, ett tredubbelt ändamål med sin verksamhet. Först och främst skall den i egenskap af vaxel-bank upprätthålla myntvärdet; vidare såsom depositions- och låne-bank emottaga och upplåna fruktlösa liggande kapitaler och biträda lånebehöfvande med understöd samt slutligen i egenskap af allmän statsanstalt uti den genom låneoperationerna inflytande och besparade vinst bereda en tillgång, »hvaröfver Rikets Ständer — numera Riksdagen — ega att till Kongl. Maj:ts och fäderneslandets heder och nytta samt allmänt gagneliga ändamål disponera.» Alltså ett tredubbelt ändamål, hvaraf dock i *sista* rummet förekommer det, som afser statsutgifternas betäckande. Jag frågar då, huruvida icke skäl må vara för handen att bibehålla åtminstone hälften af bankovinsten till Riksbankens egen utveckling, företrädesvis såsom en bankanstalt, hvartill lagen i främsta rummet gör den, och följaktligen icke undandraga banken större delen af sina vinstmedel, i synnerhet då der till nu icke finnes ringaste anledning. Hvarje tid har sina bekymmer, och att här uppställa någon bestämd princip för den andel af vinsten, som städs bör för Riksbanken bibehållas, är icke möjligt. Bankofullmäktige och Banko-Utskottet hafva trott, att, om man bestämmer sig för reserverande af en fjerdedel af bankovinsten till bankens konsolidering, denna princip alltid skulle följas, men det är ingalunda säkert, ty det beror helt och hållet af omständigheterna. Dock, äfven med denna utgångspunkt, kan jag verkligen ej inse, hvarföre man icke lika gerna skulle kunna såsom princip uppställa användandet af hälften som af fjerdedelen till bankens egen utveckling.

Man säger vidare, och i synnerhet har den siste talaren betonat detta, att staten bör kunna hafva anspråk, att Riksbanken skall gifva en ordentlig utdelning å det kapital, som staten lemnat den, och att, då detta kapital för det närvarande beräknas utgöra 25 millioner kronor i grundfond och 5 millioner kronor i reservfond, det väl icke är mycket, att staten erhåller 1,850,000 kronor eller omkring 6 procent på sina penningar. Jag tror, att man kan uppställa en helt annan beräkningsgrund, om man tager hänsyn till den procent-utdelning, som en bank vanligen anses lemna sina aktionärer, och att man då skall erhålla ett helt olika resultat. Äfven om jag vill betrakta staten såsom en vanlig aktieegare, hvilket naturligtvis icke är riktigt, då Riksbanken har ett tredubbelt ändamål, så bör man väl tillse, hvilket kapital staten från början insatt, och detta kapital är 6,600,000

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

kronor. Detta är allt hvad staten inbetalt; det som tillkommit har uppstått genom vinstens läggande till kapitalet, hvarförutan banken under tiden lemnat staten ganska betydande utdelningar, eller omkring 36 millioner. Den andel af 1874 års vinst, hvilken reservanterne nu tillstyrka måtte utbetalas till Riksgäldskontoret utgör 1,250,000 kronor eller omkring 19 procent på det ursprungliga kapitalet, och det måtte väl vara en vacker utdelning. Detta om man vill se saken från *utdelningens* synpunkt.

Jag tror emellertid, att man än ytterligare bör betrakta saken från en annan sida, och om jag också icke, såsom jag i början af mitt anförande anmärkt, kan i allo biträda reservanternes mening, måste jag dock erkänna, att vi ännu hafva en alltför ringa erfarenhet af de resultat, som den nya lagstiftningen för de enskilda sedelutgifvande bankerna kan medföra. Det är denna erfarenhet vi torde böra afvakta, innan vi förmå bedöma hvad vi nu blott gissningsvis kunna förutse. Intill dess — så och då statens ställning för närvarande är serdeles god och vi ännu hafva åtskilliga millioner att disponera — finner jag alla skäl nu vara för handen att behålla hälften af bankovinsten at Riksbanken.

Saken är, om man går den på lifvet, egentligen en räkenskapsfråga, ty det kan icke nekas att, antingen banken behåller sina besparade medel, eller de öfverlemnas till Riksgäldskontoret, så äro de statens tillgångar. Dock är denna räkenskapsfråga icke utan betydelse. Det bör nemligen ej förgätas, att reservanterne vid sitt förslag att af 1874 års upplupna vinst, hvilken utgjorde omkring 2 1/2 millioner, till Riksgäldskontoret öfverlemnas 1,250,000 kronor under år 1876, på den tid Bankofullmäktige bestämma och bibehålla återstoden kronor 1,251,534,96 i Riksbanken dervid fästade den närmare bestämmelse, att, då Bankofullmäktige finna sådant lämpligen kunna ske, medlen skola begagnas till inköp af goda utländska statspapper, som vid behof kunna användas för att stärka metalliska kassan. Då man vid föregående riksdagar erkänt lämpligheten att så disponera de reserverade medlen, förstår jag icke, hvarför man ej skulle begagna sig af tillfället att nu, då tillgångar finnas och kunna disponeras, ytterligare öka denna del af bankens fonder. Jag vill sålunda erinra, att de vid 1874 års riksdag för handen varande reserverade medlen 306.527,72 kronor ökades vid nämnde riksdag med ytterligare 435,518,25 kronor, så att de tillhoppa nu utgöra 742,045,97 kronor. Om nu af 1874 års bankovinst härtill läggas 1,250,000 kronor, så skulle de reserverade medlen komma att utgöra 1,993,580,93 kronor eller icke fullt 2 millioner kronor, och således ej ens en femtedel af de 10 millioner, hvar till en föregående talare, i likhet med den åsigt jag vid föregående riksdagar uttalat, ansåg, att dessa medel borde uppgå. Jag tror därför, att det nu är skäl att hålla på det större beloppet, ty framtiden hafva vi icke i våra händer, men öfver ögonblicket kunna vi disponera. På dessa grunder yrkar jag bifall till reservanternes förslag.

Herr *And. Johansson* i Fägerhult förenade sig med Herr *Philipsson*.

Herr Åke Andersson: Då det har varit fråga om bankovinstens användning, har jag alltid hyst den åsigt, att i samma mån folkmängden inom landet ökade sig, jordbruket samt handel, industri och näringar ginge framåt, Riksbanken äfven borde följa med tiden. Och då jag tillhör reservanternes antal, anser jag mig böra antyda, att jag, för min del, skulle helst hafva sett, att *hela* bankovinsten reserverades för Riksbankens egna ändamål, men att jag ändock bör vara belåten, om banken får behålla åtminstone hälften deraf.

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

En talare från Norrköping har sagt, att det ej är stor skillnad mellan hälften och fjerdedelen af bankovinsten, och att en summa af 600,000 kronor är en smäsak för Riksbanken, som har så stora fonder; men emot honom vill jag erinra, att det är en fördel för Riksbanken att få behålla så mycket som möjligt af sin vinst, samt att den minsta besparing icke är att förakta. De föregående årens strider om bankovinsten visa för öfrigt noggsamt, huru svart det varit att få åt Riksbanken bevarad ens *någon* del af denna vinst, och ur sådan synpunkt betraktadt har jag ansett det vara bäst att gå en medelväg, att *hälften* af vinstmedlen kan åt Riksbanken reserveras.

Det har äfven blifvit yttradt, att ingen fara nu är å färde. Det är visserligen sannt, att faran ännu ej är nära, men vissa hägringar vid horisonten gifva dock anledning att frukta, det stormar äro att i en icke aflägsen framtid förvänta, då det nog kan hafva sin nytta, att Riksbanken är väl rustad med medel att uthärda dem.

Jag yrkar bifall till reservanternes förslag, hvilkas motivering och skäl jag äfven anser vara vida mer talande än Utskottets.

Herr Wigardt: Såsom reservant i Utskottet ber jag att få yttra några ord för att utveckla skälen, hvarför jag ännar yrka bifall till reservanternes och afslag å Utskottets förslag.

Naturligtvis har hvar och en af Kammarens ledamöter haft tid och tillfälle att taga del så väl af Bankofullmäktiges i frågan afgifna yttrande som af reservanternes förslag. Vidare har detta ämne nyss blifvit inom Kammaran synnerligen väl utveckladt ej blott af en bland Bankofullmäktige, utan äfven af ett par bland Kammarens ledamöter.

Här har också blifvit yttradt af Friherre Fock, att bankofullmäktige skulle enhälligt tillstyrkt en sådan fördelning af bankovinsten, att banken finge behålla blott fjerdedelen deraf. Denna uppgift öfverensstämmer dock icke med verkliga förhållandet, alldenstund *en* af fullmäktige reserverat sig emot detta förslag. Jag har blott velat anmärka detta.

Hvad åter vidkommer den förhoppningen, att genom antagande af Banko-Utskottets föreliggande förslag man för framtiden skulle kunna få bestämdt ett visst sätt för bankovinstens fördelning mellan Statsverket och Riksbanken, så tror jag att detta är något, som tillhör de fromma önskingarnes område, ty vi kunna icke binda händerna hvarken på ett kommande Banko-Utskott eller på en blifvande Riksdag. Vi hafva sett huru det plägar tillgå i dylika fall, och den erfarenheten gifver teuligen tydligt vid handen, att dylika beslut icke äro mycket att lita på; och jag vågar påstå, att reservanterne haft lika så goda skäl för sin mening som Utskottet för sin, då Riksgäldsverket

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

för närvarande icke har det ringaste behof af bisträckning från Riksbankens sida, hvartill kommer, att, enligt min åsigt, de medel, som reservanterne vilja hafva behållna för bankens räkning till framtida behof, för visso blifva, så väl till kapital som ränta, lika säkert förvarade uti bankens kassahalf som uti Riksgäldskontoret. Jag får följaktligen yrka afslag å Utskottets och bifall till reservanternes förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Det kan i allmänhet just icke vara särdeles mycket att säga uti denna fråga, som för hvarje riksdag återkommer och diskuteras i Kamrarna, och jag har vid detta tillfälle så mycket mindre något väsendtligt att tillägga, som Herr Philipson redan uttalat nästan allt hvad jag ämnade säga, hvadan jag helt enkelt kunde instämma uti hans anförande. Jag må dock tillägga, att jag inom Bankofullmäktige för min del ansett, att banken helst borde få behålla hela sin vinst, ehuru ingalunda af det skäl, att jag anser banken för närvarande vara i något trängande behof af densamma. Visserligen insåg jag äfven då, att jag haft större utsigt till framgång för mitt förslag, om jag i stället för hela bankovinsten hade föreslagit t. ex. hälften eller en tredjedel, men jag tilltrorde mig icke att med någon giltig bevisning kunna ådagalägga, att t. ex. en tredjedel var riktigare än en fjerdedel, ty skillnaden är så ringa, att man icke med något fog kan påstå att den inverkar vare sig på banken eller statsverket. Deremot trodde jag mig ega fullgiltiga skäl att föreslå hela vinstens bibehållande för bankens egna ändamål deruti, att statsverkets tillstånd är sådant, att det visar ett högst betydligt öfverskott, om hvars användande vi ännu svärfva i ovisshet.

Man har talat om, att, i händelse Riksdagen denna gång beslöte att en fjerdedel af vinsten afsattes för bankens räkning, man skulle komma ifrån alla ryckningar i Riksbankens verksamhet, på samma gång som man för framtiden finge en viss delningsgrund fastställd för dylika fall. Jag vill ej förneka, att icke detta vore ur bankens synpunkt nyttigast, men äfven om jag kunde antaga, att en sådan delningsgrund hädanefter skulle komma att följas — ett antagande som likväl saknar alla garantier — tror jag, att det ur stats-ekonomisk synpunkt icke vore så alldeles nyttigt, att en viss norm för bankovinstens delning en gång för alla blefve bestämd. Ty tider kunna komma, då statens ställning blir sådan, att den alltför väl behöfver hela bankovinsten, och jag anser det derföre vara bäst att spara på densamma, när öfverskott finnes och statsverket icke har behof af densamma.

Om jag mins rätt, så var det vid 1862—1863 års riksdag, som Riksbankens grundfond beständes till 25 millioner riksdaler. När man nu betänker, hvilken ofantlig utsträckning penningrörelsen sedan den tiden tagit, men att bankens fonder blifvit ökade med endast 5 millioner kronor, tror jag icke, att banken kan sägas hafva hållit jemna steg med landets allmänna utveckling och vunnit en styrka och fasthet, som fullt motsvarar tidens kraf.

Om Kongl. Maj:t i sin proposition om statsverkets reglering hade föreslagit Riksdagen något sätt, huru Kongl. Maj:t ansett det statsöfverskott, som uppkommit, borde användas, skulle jag möjligen kunnat

deraf hemta något skäl för en sådan fördelning af bankovinsten, att banken behölle endast fjerdedelen. Men Kongl. Maj:t har icke nämnt ett ord i dylik syftning; och då jag icke heller på annan väg fått kännedom om Kongl. Maj:ts mening i detta fall, har jag icke kunnat finna något bättre sätt för bankovinstens användande, än att den af-sättes för bankens egna ändamål, då Statsverket icke är i behof af densamma. Då emellertid de fleste talare förenat sig om reservanternes förslag, skall äfven jag till detsamma yrka bifall, men har ansett mig böra på samma gång uttala min åsigt om önskvärdheten af hela bankovinstens reserverande.

*Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)*

Herr Petter Olson: Jag skall icke länge upptaga Herrarnes tid, utan ber endast att få yttra några ord.

Det är ett egendomligt förhållande med vår Riksbank och den har verkligen sin särskilda historia. Då jag ser tillbaka på den korta tid, hvarunder jag deltagit i behandlingen af Riksbankens angelägenheter, framstår lifligt för mitt minne, att nästan vid hvarje tillfälle, då fråga varit om att besluta öfver Riksbankens vinst, tvänne åsigter gjort sig gällande. Å ena sidan har man sagt, att »Riksbanken icke behöfver sin vinst»; — »att banken icke kan använda sitt årsöfverskott; att den redan har tillräckliga medel» och att Staten derföre bör hafva hela bankovinsten. Å andra sidan har man framhållit, hurusom Riksbankens vinstmedel böra användas för bankens *egna* ändamål. Be-träffande den förra åsigten vill jag erinra, hurusom t. ex. vid 1869 års riksdag Riksbankens metalliska valuta varierade emellan 7 och 10 millioner — minimum är, såsom vi veta, 10 millioner — och jag tror icke, att man kunde hålla denna metalliska valuta uppe vid denna gräns annat än genom Riksbankens kredit i utlandet, som räknades till den metalliska valutan. Och *ändå* ansåg man, att Riksbanken icke behöfde sina vinstmedel, utan att dessa borde användas för statens behof. Detta har åter upprepats vid snart sagt hvarenda riksdag. Medan man i Andra Kamnaren förfäktat den meningen, att Riksbanken sjelf behöfde dessa vinstmedel, har i Första Kamnaren gjort sig gällande den åsigten, att de borde användas för statens behof: och sålunda har frågan vid nästan hvarje riksdag måst afgöras genom gemensam votering.

Nu har man sagt, att fördelen för Riksbanken skulle bestå deruti, att den kunde komma till ett normalt förhållande, och att den finge bestämda principer, hvarefter den kunde sköta sin rörelse. Men, mine Herrar, hvilken rörelse — jag skulle vilja framställa denna fråga till den högt ärade talare och ledamot af bankofullmäktige, som yttrat detta — hvilken rörelse kan väl lägga bestämda principer till grund för sin verksamhet? Om jag har skulder i min rörelse, kan jag väl önska att betala dem kontant, men förhållanden kunna inträffa, då jag icke kan det. Om jag eger en rörelse, kan jag väl försöka att göra beräkningar öfver, huru stor inkomsten skall blifva, men deraf följer icke, att jag också verkligen får den inkomsten. Ty konjunkturerna utöfva ju i allmänhet ett så ofantligt inflytande på hvilken rörelse som helst och allra mest på Riksbankens.

Nu är dessutom förhållandet, att Staten, såsom vi veta, för när-

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

varande icke eger behof af Riksbankens vinstmedel; men icke förty vill man, att statskassan skall taga emot dem. Skulle det ändock icke vara lämpligt, att under dessa goda tider, då statskassan icke behöfver ifrågavarande medel, så mycket som möjligt af Riksbankens behållning blefve reserveradt — och jag vill i förbigående tillägga, att jag, för min enskilda del, anser Riksbankens *hela* vinst böra för bankens egna behof reserveras — och vore det icke lämpligt, att åtminstone reservanternes förslag blefve antaget? Jag tror det, dels derföre att statskassan för närvarande icke har behof utaf dessa medel, dels derföre att Riksbanken bättre än Riksgäldskontoret kan använda eller förvalta dem, samt slutligen och hufvudsakligen derföre, att jag föreställer mig, att tider kunna komma, då Riksbanken behöfver ett större rörelsekapital eller statskassan kan vara i större behof än för närvarande. *Då*, mine Herrar, vore det ganska nyttigt och godt att kunna hafva ett större belopp af Riksbankens vinst att använda, och då, om ej förr, blefve det i allt fall nödvändigt att vika ifrån den princip, som man nu vill fastställa och som efter min uppfattning är alldeles ohållbar.

Vidare har man sagt, att denna bankovinst skulle utbetalas först år 1876, och detta skulle vara en ny anledning till att reservera blott en fjerdedel af bankens behållning. Jag kan icke förstå i hvad mån detta förhållande skulle inverka det allra minsta å sjelfva beslutet om användandet; ty utbetalningsskyldigheten komme i allt fall att kvarstå och således banken komma att sakna förstärkningen, hvarom ju här är fråga.

Man har äfven förmenat, att den förhöjning af summan, som, enligt reservanternes förslag, skulle komma att åt Riksbanken reserveras, vore så obetydlig, att det kunde göra detsamma, om man tog den eller lät Riksbanken behålla den. Ja, om man resonnerar på det sättet, så kan man säga, att hvilken summa som helst är obetydlig. Jag trodde dock, att, om Riksbanken finge behålla cirka 600,000 kronor till, den alltid skulle hafva 600,000 kronor större kapital att använda i sin rörelse.

För min del kan jag således icke — jag måste bekänna det — förstå annat, än att från hvilken synpunkt man än må betrakta saken, det måste lända till fördel för Riksbanken sjelf, till fördel för statskassan, till fördel för den allmänna industriella och kommersiella rörelsen och utvecklingen i vårt land, samt till fördel slutligen för vara enskilda banker, som mer eller mindre trycka på Riksbankens metaliska kassa, att det vore till fördel för alla dessa intressen, att hafva en så stark Riksbank som möjligt; och jag tror, att detta bör vara ett mål, hvartill vi, isynnerhet under dessa tider, böra sträfva.

Jag ber fördens skull att få sluta mig till reservanternes förslag.

Med Herr Petter Olsson instämde Herrar *Biesert* och *Dofsén*.

Herr Gumælius: Ehuru Kammaren säkerligen önskar komma till slutet med denna sak, så anser jag mig dock af skyldig uppmärksamhet emot några talare, hvilka uppträdt emot reservanternes förslag, föranlåten att med några ord bemöta deras anmärkningar. Det är egentligen några sådana af en talare från norrköpingsbanken, som jag

anser mig böra upptaga, äfvensom ett par yttranden af en representant för Stockholm och en för Göteborg. Den förstnämnde af dessa (talaren från Norrköping), hvilken företog sig en granskning af reservanternas motivering, dervid han visade sig litet obeskedlig, började med den anmärkning, att de 600,000 kronor, om hvilka nu är fråga såsom utgörande skillnaden mellan hvad Utskottets flertal och mindretal tillstyrkt böra af bankovinsten till Riksgäldskontoret öfverlemmas, utgöra en alltför obetydlig summa i förhållande till de 30 millioner, hvaraf Riksbankens fonder nu bestå. Beloppet är ej synnerligen stort, jag medgifver det, men bättre är att taga det lilla än att alldeles afstå derifrån. Man må väl försäkra, att tiderna äro goda, och särskildt hvad Riksbanken beträffar, så är det dock en beaktansvärd omständighet, att under nästlidet års fyra sista månader, såsom i Banko-Utskottets memorial N:o 2 finnes omförmäldt, Riksbankens tillgångar, på hvilka sedelutgifning får grundas, nedgingo från 43 till 33 millioner kronor, hvilket på denna korta tid gör en minskning af en fjerdedel. Jag medgifver, såsom redan är sagdt, att 600,000 kronor ej är någon stor summa i förhållande till sådana belopp, men endast denna af mig anmärkta omständighet bör vara tillräcklig anledning för oss att ej kasta bort något belopp, huru ringa det än må vara.

Samme talare förvånade sig vidare öfver att reservanterne nu, sedan bankens fonder äro ställda på guld fot, anse det vara en risk för banken att icke vara försedd med större metallisk kassa, emedan, såsom han säger, det ju alltid är lättare att taga in nödiga valutor i guld än i silfver. Man måste dock å andra sidan medgifva, att guld flyter lättare *ut* ur banken än silfver, och det var derom, reservanterne yttrat sig; men om den saken yttrade sig icke den ärade anmärkaren.

Han nämnde vidare, att det finnes 30 eller, närmare bestämdt, måhända 28 enskilda banker i riket, som äro (eller varda) skyldiga att hålla guld för inlösen af sina sedlar. Men kan det ej ifrågasättas, att dessa banker blifva sugrör, som komma att bereda ett hastigt aflopp för det guld, som finnes i Riksbanken. Han erinrade vidare i detta afseende, att hvar och en af dessa banker måste hålla ett guldförråd, motsvarande minst 10 procent af grundfonden. Detta påstående beror väl dock på ett förbiseende, enär, såsom den ärade talaren nog känner, en sådan skyldighet för de enskilda bankerna enligt nya banklagen endast ifrågakommer, när de utgifvit sedlar till belopp, motsvarande deras grund- och reservfonder och vilja utgifva ytterligare sedlar derutöfver. Detta vilkor gäller således ej under vanliga förhållanden. Dessa banker behöfva vid mindre sedelutgifning icke innehafva större guldförråd, än som är nödvändigt för att möta ifrågakommande invexling, hvilken under lugna tider är ganska obetydlig.

Hvad vi reservanter yttrat rörande förra Riksdagens beslut att i princip borttaga de enskilda bankernas sedlar å 5 och 10 kronor, ehuru åt Kongl. Maj:t öfverlemnades att bestämma lämplig tid för denna ändring, betecknade han såsom ett tomt »skrämskott» och uttalade såsom sin öfvertygelse, att det nog skall dröja, innan Kongl. Maj:t sätter detta beslut i verket. Ja, jag medger, att jag i detta

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

afseende befarar detsamma som han hoppas, men vi måste komma ihåg, att Riksdagen dock formligen fattat ett sådant beslut samt måste antagas hafva haft allvar dermed, ehuru det nog kan inträffa, att just personer, som genomdrifvit den nya lagen för enskilda sedelutgifvande banker, skola göra allt för att det beslut, som uppställdes såsom vilkor för denna nya banklag, förverkligas så sent som möjligt; men jag för min del önskar, att beslutet i detta fall äfven kommer till heders och icke blott blifver ett skrämnskott: jag vill gerna att kontraktet i alla delar fullgöres.

Den ärade talaren har slutligen såsom ett ytterligare skäl för bifall till den af Utskottet föreslagna fördelningen af bankovinsten anfört, att detta förslag blifvit af fullmäktige enhälligt tillstyrkt. Detta är dock, såsom redan upplysts, ett misstag. Fullmäktige hade ju för öfrigt endast två förslag att välja emellan, det ena att *hela* bankovinsten, och det andra att endast *en fjerdedel* deraf skulle åt Riksbanken reserveras. Härom voro meningarne bland fullmäktige delade, ehuru blott en enda af dem reserverat sig emot det beslut, hvori fullmäktige stannat, och har denne, hvilken äfven är medlem af denna Kammare, också nu i afton yrkat bifall till reservanternes förslag. Hade hos fullmäktige förekommit fråga om halfva bankovinstens öfverlemnande till Riksgäldskontoret och om reserverande af andra hälften hos Riksbanken under det vilkor, som reservanterne fogat vid sitt förslag, så kunde det varit tänkbart, att fullmäktige kommit till ett annat resultat, eller åtminstone att en annan röstfördelning bland dem uppstått.

Jag kommer nu till de af en annan bankofullmäktig, nemligen Friherre Fock framställda anmärkningar, af hvilka jag dock tror mig endast behöfva upptaga en till besvarande. Han papekade, att den underbalans, som uppstår i handeln, måste täckas med guld, och att detta ej kan anskaffas annat än genom vaxlar. Det torde dock finnas ett annat sätt; och om jag ej misstager mig, hafva fullmäktige just i sistlidne Januari månad begagnat ett sådant. Enligt hvad vi se af Banko-Utskottets memorial N:o 2, såldes nemligen då till utlandet obligationer i utländskt mynt till belopp af omkring 823,000 kronor, således något mera än den summa af 600,000 kronor, om hvars användande meningsskiljaktigheten råder. Detta skedde nog ej för ro skull, utan sågo väl fullmäktige deri en fördel för Riksbanken. Men då banken i allmänhet är skyldig att hålla 5 millioner kronor i utländska obligationer och likväl nu sett sig föranlåten att afhända sig närmare en million af dem, så måste väl fullmäktige dertill haft nagon särskild anledning. Och då nu reservanterne med sitt förslag icke afse att bankovinsten skulle ingå i lånerörelsen, utan begagnas just till inköp af goda utländska statspapper, då bankofullmäktige anse sådant lämpligt, synes reservanternes förslag afse att sätta fullmäktige bättre i stånd till sådant guldanskaffande genom obligationsförsäljning, hvartill fullmäktige nyligen funnit anledning; och då skall säkert den ärade talaren gifva mig rätt deruti, att ett beslut i denna fråga kan komma att under vissa förhållanden inverka på Riksbankens metalliska kassa.

Jag vänder mig slutligen till representanten från Göteborg, min

ärade kamrat i Utskottet, hvilken skulle ha ansett det mera principenligt, om *hela* bankovinsten af reservanterne föreslagits att för Riksbanken bibehållas. Dertill kunde man nog hafva fullt skäl med hänsyn till nuvarande förhållanden, men som jag ej trott detta kunna vinnas, så har jag för min del åtnöjt mig med ett yrkande, som jag ansett hafva utsigt till framgång. Skulle den fjerdedel, som samme talare ville afstå åt Riksbanken, befinnas vara otillräcklig, så står det ju (menade talaren) fritt för en kommande Riksdag att då låta banken behålla hela sin vinst! Jag frågar den talaren, hur det då går med hans »bestämda princip». Tror han sig kunna svara för att Riksbanken verkligen nästa år *kan* få behålla vinsten, och att statsverket då icke har oafvisligt och större behof af vinsten än nu? Och föreställer han sig, att icke då, om banken ville behålla vinsten, »ryckningar» skulle inträffa, hvilka han med införandet af en sådan princip vill förebygga.

Jag har möjligen nu icke till besvarande upptagit någon anmärkning, som bort besvaras, men i så fall har den anmärkningen undfallit min uppmärksamhet.

Herr Ola Bosson Olsson: Då jag ser hvad klockan lidit och hört, att icke mindre än sju talare begärt ordet i denna fråga, så vill jag ej besvara Kammaren med något vidare yttrande, än att helt enkelt yrka bifall till reservanternes förslag.

Herr Gustaf Jonsson: Jag måste erkänna, att detta Utskottsmemorial är skrifvet med utmärkt skicklighet, för att söka åstadkomma en försoning mellan de stridiga åsichter, som i denna fråga gjort sig gällande inom Riksdagen. Jag tror dock icke, att detta försoningsförsök kommer att lyckas, enär den princip och det system, hvarpå det grundar sig, icke äro hållbara. Detta påstår jag af det enkla skäl, att då staten är i behof af penningar, den ock må ega rätt att fritt förfoga öfver hela bankovinsten. Men vill man, att banken under lugna förhållanden, sådana de nu äro, skall utveckla sig, så må man ock reservera medel för detta ändamål; och skulle framdeles sadana förhållanden uppstå, att statskassan blefve i behof af bankens öfverskottsmedel, så äro de ju alltid der till hands, så länge de icke genom lag blifvit fästade vid grund- eller reservfonden. Jag vet derföre icke, hvarföre man skulle heldre vilja reservera medlen till Riksgäldskontoret än till banken. Lika med reservanterne, hvilkas antal äfven jag tillhör, finner jag det oklokt att bestämma en viss princip för delningen af bankovinsten, så att tre fjerdedelar deraf skulle öfverlemnas till Riksgäldskontoret och den öfriga fjerdedelen reserveras för bankens egna ändamål. Denna fjerdedel har väl någon gång förr af denna Kammare varit antagen såsom norm, men stridigheter hafva icke desto mindre uppstått i följd deraf, att den åsigten lyckats göra sig gällande, att banken för eget ändamål behöfde mera än en fjerdededel af sin vinst. Man kan dock ej säga, att dessa strider, utkämpade ej mindre under ständsriksdagarne än under nuvarande statsskicket, varit utan sin nytta. Banken har derunder fått sin kapitaltillgång icke obetydligt ökad, så att i närvarande stund utgör den

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

30 millioner kronor i grund- och reservfond, ett förhållande, som säkerligen icke skulle hafva inträffat, om motståndarnes både förr och nu uttalade åsigt angående bankovinstens fördelning härförinnan vunnit Riksdagens bifall.

Som för öfrigt Herr Gumælius tydligt och klart utvecklat de skäl, på hvilka reservanterne stödt sitt förslag, så ber jag att få instämma med honom och yrka bifall till detta förslag.

Herr Dickson: Herrarne torde veta af erfarenhet, att jag ej är så särdeles mångordig i mina antöranden. För öfrigt tror jag, att Herrarne lätteligen inse, att frågan om 600,000 kronor mer eller mindre för Riksbanken är af föga vigt för diskussionen, under det bestämmandet af en princip för hvad som bör till de reserverade medlen afsättas deremot eger en desto större betydelse. Nyss har den ärade talaren från Helsingborg yttrat, att man bör rätta sig efter omständigheterna. Jag medger gerna, att det är svårt att förekomma omständigheternas kraf; men för hvarje enskild persons verksamhet och särskildt för bankernas, är det af väsendtlig vigt, att en viss princip får utveckla sig och vinna stadga. Här är nu frågan, huruvida $\frac{1}{4}$ eller hälften af vinsten skall reserveras. Hvad som för mig är bestämmande i beslutet härom, är det sammanstående utlåtandet från Bankofullmäktige och Banko-Utskottet; och på grund af det förtroende jag lyser till dessa auktoriteter kommer jag att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Men hela frågan ger mig anledning framställa en liknelse. Jag kan tillåta mig anse denna församling såsom aktieegare och delegare i Riksbanken. Vi hafva nu vår bolagsstämma för öfverläggning om, huru stor del af vinsten bör utgå. Bankens styrelse har tillstyrkt, att en fjerdedel af vinsten må till reservfonden afsättas, och vi hafva haft våra revisorer — om jag får kalla Banko-Utskottet så — som tillstyrkt bifall till styrelsens förslag. Det låter emellertid på majoriteten, som den icke gillade, hvad styrelsen och revisorerne föreslagit, och det är möjligt, att det kommer att i stället beslutas, att hälften af bankovinsten skall öfvergå till reservfonden. Om jag ej misstager mig, gå vi att om åtta dagar tillsätta vår nya bankstyrelse, och i anledning af denna frågas utgång ser det nästan ut, som Riksbankens nuvarande styrelse icke längre skulle ega Riksdagens förtroende utan måhända kommer att slopas, med undantag af den ärade representanten på dalabanken som reserverat sin plats. Jag har tänkt mig denna liknelse vara ganska träffande. Jag anser den princip, Bankofullmäktige och Banko-Utskottet gemensamt tillstyrkt, vara fullkomligt riktig samt för Riksbanken fördelaktig, och detta ger mig anledning hemställa om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Fredriesson: Jag kan icke gilla Banko-Utskottets förslag att till Riksgäldskontoret öfverlemna största delen af den sist upplupna bankovinsten. Jag har alltid varit af den åsigten, att Riksbanken sjelf behöfver någon större del af vinsten för att dermed förstärka sina fonder. Då jag fortfarande är af samma åsigt och reservanternes förslag afser att låta banken få behålla åtminstone hälften af 1874

års vinst, så instämmer jag med dem och yrkar bifall till reservationen.

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

Friherre Fock: Endast två ord, mine Herrar! Jag skulle ej hafva begärt ordet, om jag icke hört en talare midt emot mig, med åberopande af mitt förra yttrande, anföra, att jag skulle hafva sagt, det fullmäktige i Riksbanken *enhälligt* tillstyrkt ifrågavarande fördelning. Det har jag *icke* sagt, utan jag talade uttryckligen om *majoritet* bland fullmäktige, och jag vill icke att i protokollet skall stå något för min räkning, som jag icke yttrat. Detta har emellertid förmodligen föranledts af svårighet att göra mig hörd.

Efter som jag har ordet, vill jag på samma gång gifva Herr Gumælius rätt deruti, att underbalansen kan betäckas med annat än guld. Det kan nemligen ske genom försäljning i utlandet af utländska obligationer, men deremot känner jag icke något annat sätt att köpa sådana obligationer än genom *guld*.

Herr H. Schultz: Jag vill endast anföra några få ord till bemötande af ett par anmärkningar, riktade emot mitt förra anförande.

En ärad talare på Göteborgsbanken yttrade nemligen, att, då Riksbankens ursprungliga kapital utgjorde endast 6,600,000 kronor, och den andel af ifrågavarande bankovinst, som han, i likhet med reservanterne, vill tilldela statsverket — 1,250,000 kronor — utgör omkring 19 procent å nämnda kapital, så vore detta en mycket stor vinstutdelning.

Den finansiela grundsatsen kan jag dock icke dela, att, sedan under en mycket lång tidsföljd denna fond blifvit femdubblad man likväl endast skulle fortfarande räkna vinsten å det kapital som från början innehades.

Jag tror, att om våra enskilda banker och andra affärsföretag så räknade, delegarne skulle blifva föga tillfredsställda, och jag tror icke heller, att svenska Riksdagen gillar en sådan beräkningsgrund.

Vidare har den ärade talaren på örebrobanken insinuerat, att jag skulle vara bland dem, som ej ville att sedlar å 5 och 10 kronor skulle indragas och i stället utgifvas guldmynt å dessa belopp. Jag är dock nog lycklig att kunna åberopa förra årets riksdagsprotokoll till bevis derför, att jag just var en af de talare, som ifrigast förfäktade den meningen, att, förr än banksedlar å 5 och 10 kronor ej vidare finge utgifvas och i stället ersattes med guldmynt å samma valörer, kunde ej någon större metallisk valuta blifva cirkulerande i vårt land, hvarföre, då jag var och är en ifrig anhängare af att få en stor sådan valuta spridd i rörelsen i landet, jag också lifligt önskar indragningen af nämnda sedelvalörer och deras ersättande med guldmynt, men jag har vågat säga, att reservanterne borde gifva sig till tåls med indragningen af dessa sedlar, ty jag tror icke att Kongl. Maj:t ännu på några år kan påbjuda en sådan åtgärd, emedan, såsom Herrarne veta, våra mynt å 10 och 20 kronor ännu ej i någon större mängd cirkulera i den allmänna rörelsen, och dessförinnan lärer väl ej i fråga komma något utbyte af sedlar å 5 och 10 kronor mot mynt af guld å enahanda valörer.

Jag tillstyrker fortfarande bifall till Utskottets betänkande.

Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)

Herr C. A. Larsson: Jag skall försöka att icke tala om sådant, som förut under den långa diskussionen blifvit omhandladt. Jag skall endast anhålla att, då den förste talaren sagt att vi icke skola bekymra oss för den metalliska valutan, i Herrarnes minne få återkalla det sätt, hvar på Riksbanken under förlidet är uppehållit denna metalliska valuta. Jo, det har skett genom utländska lån. Största delen af de två utländska lån, hvilka år 1874 indrogos i landet, har liqviderats med guldplansar eller utländska vexlar, som äro lika goda som guld. Riksgäldskontoret har indragit 12,000,000 och Hypoteksbanken 15,000,000 — summa 27,000,000 kronor. Om icke alla dessa millioner inkommit genom lån, så undrar jag huru banken skulle kunnat reda sig för att skaffa all den valuta, som erfordrades för att underhålla rörelsekapitalet i landet under en period, då, såsom bekant, värdet af importen öfversteg i värde 200,000,000 kronor, under det trä- och jernkonjunkturerna voro tryckta.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att statsverket för närvarande icke behöfver dessa penningar. Härom hafva visserligen andra talare redan yttrat sig, men jag vill betrakta saken från en kanske något olika synpunkt. Statsregleringen har aldrig med sådan lätthet blifvit uppgjord som nu, just derföre att tullen på denna enorma import af 200 millioner gifvit oss öfverflöd i statskassan. 1874 års tulluppbörd uppgår nemligen till den höga summan af 30 millioner eller åtminstone ej långt ifrån. Under så gynsamma konjunkturer synes mig bankofullmäktige med fullt skäl kunna kalla ställningen god, att den ej nu behöfver någon försträckning af Riksbanken. Och hvad nu angår användningen af de stora öfverskott, Riksgäldskontoret disponerar, så är det allmänt bekant, att vissa Herrar få låna penningarne mot låg ränta — fyra procent — ja, visserligen, men om penningarne endast utlemmas på kort uppsägning, t. ex. 14 dagar, så hafva lantagarne anspråk på att få dem för betydligt lägre ränta. Emellertid har jag motionerat i syfte att få Riksgäldskontorets öfverskottsmedel öfverlemnade till Riksbanken, hvarigenom denna Riksgäldskontorets »handlärerörelse» skulle komma att aldeles upphöra, verkets förvaltning betydligt förenklas och öfverskottsmedlen af Riksbanken handhafvas på ett rent affärsmessigt sätt.

En talare, Herr Dickson, ordade om, att det såge ut som om här rådde misstroende för bankofullmäktige. Tvärtom — det må väl snarare vara ett bevis på förtroende, att man vill lemna mera penningar till förvaltning af Herrar fullmäktige än de önska få. Riksdagen å sin sida har dessutom mera trygghet, om penningarne förvaltas af Riksbanken, och jag skulle derföre helst se att *hela* bankvinsten fick vara *qvär* i Riksbanken, till dess ett verkligt behof deraf för statsverkets räknig för eller senare gör sig gällande.

Hvad en ärad talare på norrköpingsbanken nyss anförde om vinstutdelningen af Riksbankens fonder, håller ej stånd. Det skulle likväl taga för mycken tid i anspråk att bemöta hans kalkyler. Jag vill derföre helt kort sluta med ett tillkännagifvande, att jag hör till deras antal, som önska att bankvinsten helt och hållet må få stanna i Riksbanken, men att emellertid, då reservanterne nu endast gjort fram-

ställning om bibehållande af hälften deraf, jag tillstyrker bifall till deras förslag.

*Ang. banko-
vinstens an-
vändning.
(Forts.)*

Herr Gumælius: Jag tackar Friherre Fock för hans medgifvande, att man verkligen kan erhålla guld för goda utländska obligationer, men det var ledsamt att detta medgifvande åtföljdes af ett vilkor. Den ärade talaren erinrade nemligen derom, att till obligationsköp fordras guld. Jag trodde mig redan förut hafva en aning derom, och denna omständighet har säkerligen icke heller undfallit någon af de öfrige reservanterne, som ju hafva tillstyrkt, att »*då bankofullmäktige finna sådant lämpligen kunna ske*» dessa obligationer skola inköpas för att sålunda förränta guld, som fullmäktige pröfvade sig för ändamålet kunna använda, för att längre fram, när guldförrådet behöfver förstärkning, åter utbytas mot guld.

Då jag tyckte mig finna, att den ärade talaren rönt bifall, har jag icke velat lemna hans spetsiga yttrande obemött.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, upptog Herr Talmannen de meningar, som derunder blifvit framställda, samt gaf, enligt dem, propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandet att, med afslag å berörda hemställan, reservanternes förslag måtte antagas; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den senare meningen. Votering blef emellertid begärd. Med upptagande af bifall till Utskottets förslag såsom ja-proposition, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en omröstningsproposition så lydande:

Den, som bifaller hvad Banko-Utskottet hemställt i memorialet N:o 6,

röstas Ja;

Den det ej vill,

röstas Nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i den af Herr Gumælius m. fl. afgifna, vid memorialet fögade reservation.

Omröstningen försiggick och utföll med 27 ja mot 112 nej; hvadan Kammaren alltså fattat beslut enligt nej-propositionen.

§ 5.

Föredrogs Banko-Utskottets utlåtande N:o 7, med anledning af Friherre J. Ericsons motion om återställande till Grosshandlaren A. F. Ericsons sterbhusdelegare af en till Riksbanken aflemdad skuldförbindelse. *Ang. återställande af en hos Riksbanken deponerad skuldförbindelse.*

Utskottet hade hemställt:

att Riksdagen, med bifall till nyssberörda motion, måtte besluta, att den af Grosshandlaren A. F. Ericsons sterbhusdelegare till Riksbanken afgifna skuldförbindelse å 8,000 kronor, stäld såsom säkerhet,

Ang. återstäl- för händelse att såsom förkomma ansedda filialbanksassignationer skulle
 lande af en hos till inlösen företes, får till sterbhusdelegarne efter den 30 April 1875
 Riksbanken de- återställas.
 ponerad skuld-
 förbindelse.

(Forts.)

Inom Utskottet hade Herrar *Gumælius* och *Lyttkens*, under med-
 gifvande att den intecknade förbindelsen borde, om dödsbodelegarne
 sådant föredroge, få utbytas mot delegarnes personliga ansvarsförbin-
 delse, reserverat sig mot Utskottets förslag.

Sedan uppläsning skett af Utskottets hemställan, antörde nu

Herr *Lyttkens*: Af denna fråga hafva vi troligtvis litet hvar,
 genom det föreliggande betänkandet fått del, men det finnes vissa
 punkter af densamma, hvilka icke kommit till Kammarens kämedom.

Bland dessa vill jag först nämna att, då den ifrågavarande stölden
 från Grosshandlaren *Ericson* begicks, direktionen för *Carlshammns* filial-
 bank yttrat att man icke med säkerhet kunde antaga, att de stulna
 assignationerna blefvo uppräända. För detta faktum finnes nemligen
 intet annat bevis än tjufvens egen uppgift. Det ligger därför inom
 möjlighetens gräns, ja det kan vara troligt, att assignationerna ännu
 finnas i behåll. Nagon preskriptionstid för inlösen af filialbanksassigna-
 tioner är, som bekant, ej föreskrifven; de kunna således när som
 helst i Riksbanken presenteras till inlösen. Af detta skäl har jag för
 min del, i likhet med Herr *Gumælius*, i strid mot Utskottets majoritet,
 ansett att den för skulden intecknade förbindelsen borde af Gross-
 handlaren *Ericsons* arfvingar utbytas mot en personlig ansvarsför-
 bindelse, i stället för att, såsom Utskottet föreslagit, återlemnas till
 dem såsom gifva. Detta var, i min tanke, det minsta man af dem
 kunde begära, då de ju skulle återfå realsäkerheten och således komma
 i tillfälle att förrätta det så länge uppskjutna arfskiftet efter den
 aflidne.

I majoritetens beslut finnes vidare en felaktighet. Det heter
 nämligen i klämman, att den till Riksbanken af arfvingarne ingifna
 skuldförbindelsen skulle återställas till dem efter den 30 April 1875.
 Men om assignationerna förevisades den 29 April samma år, huru
 skall man då förfara? Skola arfvingarne äfven då återfå skuldför-
 bindelsen? Härom förekommer i klämman intet enda ord. Det vil-
 koret borde åtminstone hafva blifvit inryckt, att, om assignationerna
 företeddes till inlösen före den 30 April, skuldsedeln ej finge till sterb-
 husdelegarne återlemnas förr än skulden blifvit betald.

På nu anförda skäl yrkar jag afslag å Utskottets förslag och bi-
 fall till reservanternes hemställan, att den intecknade förbindelsen må
 utbytas mot sterbhusdelegarnes personliga ansvarsförbindelse.

Herr *Clairfelt*: Mot hvad den siste ärade talaren uppgaf, ber
 jag blott att få upplysa, att, då ifrågavarande stöld från Grosshandla-
 ren *Ericson* begicks af hans prokurist för omkring tio år sedan, stöl-
 den skedde i *Christianstad*, der jag såsom chef för polisen och ordförande
 i rådstufvurätten höll så väl polisundersökning som sedermera ransak-
 ning med den tilltalade. Om man än dervid icke kom till fullkomlig
 juridisk visshet om att ifrågavarande assignationer blifvit af tjufven

upptrända, så blef man dock derom under ransakningen fullt moraliskt öfvertygad. Så fanns t. ex. i den ugn, der förbränningen skulle hafva skett rudera af förbrändt papper, och tjufvens uppgift om när detta skulle hafva skett, gaf mig visshet om att den var sann; ty han hade sökt ensamheten och gjort upp eld i ett rum, der man annars icke brukade elda. Med ett ord, jag ansåg mig fullt förvissad derom, att sedlarne voro upptrända af Nilsson. Fjorton år hafva sedan dess snart förflutit, och sedlarne hafva ännu icke presenterats till inlösen, och tio år hafva snart tilländagått, sedan säkerheten ställdes. Då nu reservanterne medgifvit, att sterbhusdelegarne skulle återfa realsäkerheten mot aftennande af en enkel förbindelse, så synes mig, vid det förhållande att preskriptionstiden för inlösen af bankassignationer icke upphör, bra liten säkerhet ligger i en sådan enkel skuldförbindelse.

Jag känner icke, huru många eller hvilka af Grosshandlanden Ericsons sterbhusdelegare äro vederhäftiga; men det är möjligt, att, efter så lång tids förlopp, ingen är det; och i det fallet är, efter mitt förmenande, statens säkerhet genom en enkel förbindelse ganska obetydlig. Jag tycker dessutom, att så många skäl tala för motionärens förslag, att jag för min del vill tillstyrka bifall till Utskottets i enlighet dermed gjorda hemställan.

Herr Hammarberg: Det förhållande, hvarom den förste ärade talaren vill upplysa Kammaren, har jag för min del — det får jag bekänna — inom Utskottet icke hört ontalas, lika litet som om någon »till visshet gränsande» förmodan, att ifrågavarande assignationer icke skulle vara upptrända. Hade dessa förhållanden varit af mig kända i Utskottet, så skulle jag icke kommit till ett sådant beslut, som det hvarvid Utskottet stannat, icke ens till det hvartill reservanterne kommit; hade jag haft en sådan förmodan eller misstanke, som den värde talarens, derom, att de stulna assignationerna icke varit upptrända, utan funnits kvar, då skulle jag visserligen icke hafva tillstyrkt ett beslut, att banken skulle afhända sig den säkerhet den för närvarande innehade. I Utskottet framhölls tvärtom, hvad den siste talaren omnämnde, eller att man hade full *moralisk* visshet derom, att dessa assignationer voro upptrända; och på grund deraf har jag deltagit uti och bidragit till Utskottets förslag.

Derefter gjorde den förste talaren en anmärkning mot Utskottets förslag, som visserligen i formelt hänseende skulle kunna läggas Utskottet till last. Rätteligen borde nemligen efter orden: »den 30 April 1875» stätt: »*så vidt icke assignationerna före den tiden företes*». Men orsaken hvarför Utskottet bestämt den 30 April 1875 såsom den dag, då säkerhetshandlingen skulle till sterbhusdelegarne återlemnas, har helt enkelt varit, att nämnda dag 10 år förflutit, sedan den till Riksbanken afgifna förbindelsen utfärdades.

Jag vagar mig icke in på den juridiska sidan af saken. Jag vill endast fästa uppmärksamheten uppå, att i Utskottets förslag står, att den till Riksbanken afgifna skuldförbindelsen *får*, icke att den *skall* återställas till sterbhusdelegarne.

Jag har ansett mig böra lemna denna förklaring, till den kraft och verkan den kan hafva; och jag upprepar, att, i händelse af en

Ang. återställande af en hos Riksbanken deponerad skuldförbindelse.

(Forts.)

Ang. återstäl- sådan visshet som den, hvarom den förste talaren ordade, skulle jag lande af en hos hafva biträdt hvarken Utskottets eller reservanternes förslag. Riksbanken de- pponerad skuld- förbindelse.

(Forts.)

Herr Lyttkens: Af handlingarne i denna sak framgår verkligen, att Carlshamns filialbank anser ingen säkerhet finnas för, att de i fråga varande assignationerna blifvit uppbrända. Något juridiskt bevis för att så skall hafva skett föreligger nemligen icke. Att deremot vi hafva en full moralisk visshet i detta fall, vill jag lika litet som de föregående talarne förneka. Men vid sådant förhållande kan det ju icke heller för sterbhusdelegarne ligga någon risk uti att, såsom i reservationen blifvit yrkadt, utbyta den intecknade skuldförbindelsen mot en personlig ansvarsförbindelse. Att det möjligen skulle kunna dröja ända till 50 år, innan dessa assignationer komme att presenteras till inlösen i Riksbanken, lärer väl icke vara troligt; hittills hafva endast fjorton år förflutit sedan de utfärdades, och för den händelse de ännu skulle finnas qvar, lära nog deras innehafvare vilja få dem inlösta inom kortare tid än 50 år härefter.

Jag fortsätter mitt förra yrkande.

Herr Ola Månsson: Ehuru jag vid detta betänkande icke fogat någon reservation, måste jag dock tillstå, att jag delar samma åsigt, som af de två reservanterne blifvit uttryckt. Äfven jag är af den tanken, att sterbhusdelegarne böra, för att utbekomma den intecknade förbindelsen, lemna en egen personlig förbindelse i stället. Då härtill kommer, att, såsom äfven jag tyckes vilja erinra mig, Carlshamns filialbank förklarar, att någon bestämd säkerhet icke finnes för det allmänt gängse antagandet, att de i fråga varande assignationerna verkligt äro uppbrända, hvadan de ock möjligen förr eller senare kunna komma att presenteras till inlösen i Riksbanken, så finner jag äfven häruti ett skäl att förena mig uti reservanternes yrkande.

Herr Wigardt: Till följd af de upplysningar, som angående denna sak vunnits inom Utskottet, tror jag det icke vara den ringaste risk för Riksbanken, om vi nu lemna vårt bifall till Utskottets förslag. Det vore väl temligen obilligt, om desse sterbhusdelegare för snart snart sagdt all framtid skulle undanhållas den intecknade skuldförbindelse, som de lemnat Riksbanken. Saken är nämligen den, att den intecknade säkerheten gäller en stadsegendom, hvilken sterbhusdelegarne, som äro i små omständigheter, icke kunna försälja, så framt icke iteckningshandlingen till dem återställes. Då man derjemte nästan kan med säkerhet antaga, att de i fråga varande assignationerna aldrig vidare komma fram i ljuset, anser jag allt skäl vara för handen, att bifalla hvad Utskottet här föreslagit, hvarom jag anhåller.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner i enlighet med de yrkanden som blifvit gjorda; och som propositionen på bifall till Utskottets förslag blef med öfvervägande ja besvarad, hade alltså nämnda förslag af Kamraren bifallits.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

Herr *And. Johansson* under 14 dagar från och med den 17:de,
 » *Jonas Jonasson* i Rassebygd under 14 dagar fr. o. m. den 19:de och
 » *Wigardt* under 10 dagar från och med den 23:dje innevarande
 månad.

§ 7.

Anmäldes följande inkomna ärenden, nemligen:

Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 5, i anledning af väckt motion om ändring af 27, 32, 33, 34, 37, 55 och 59 §§ Riksdagsordningen;

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 9, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens sjunde hufvudtitel.

N:o 22, i anledning af väckt motion angående försäljning till skatte af vissa militieboställen; och

N:o 23, i anledning af väckt motion, att Kronans till betalning af Uppsyningsmannen P. Lagergren vid utgången af år 1874 återstående fordran måtte eftergifvas; samt

Banko-Utskottets memorial N:o 8, angående väckt fråga om öfvertagande för Riksbankens räkning af det nuvarande s. k. Kanslihuset.

Dessa ärenden, hvilka nu för första gången bordlades, skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag rörande de i denna dags sammanträden fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 12 på natten.

In fidem
H. Husberg.